
ŠVIESA

No. 1

SAUSIS - VASARIS - KOVAS

1968 M.

KIPRAS PETRAUSKAS (1865 - 1968)

ŠVIESA
The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

No. 1 SAUSIS - VASARIS - KOVAS (JANUARY - FEBRUARY - MARCH) 1968

XXXIV

TURINYS

Mūsų Amerika	3
Kipras Petrauskas	5
Vyšnios žydi. Alė Sidabraitė	5
Lietuvos operos ažuolas. M. Šumauskas	6
Žinios apie Vilniaus Universitetą. Dr. A. Petrika	7
Jonas Avyžius	10
Brangi draugė Ieva. Užuojauta	11
Rojus Mizara ir Lietuva. J. Petronis	12
Vandens kalba. A. Bernotas.	15
Poezija. Justinas Marcinkevičius.	16
Donelaitis angliškai. A. Churginas	17
Mylimoji gulbė. A. Žukauskas.	17
Iš užmaršties grįžęs poetas. J. Petronis	18
Kompozitorius J. Nabažas. J. Gaudrimas	19
Aleksandras Fromas-Gužutis. Br. Kuosa	20
Laiškas iš Druskininkų. E. Kriaučiūnaitė	21
Amerika Vaižganto akimis. J. Petronis	22
Ar bus pasaulio pabaiga? E. Vandenis	24
Jie žuvo kovodami prieš badą. A. Jonikienė	26
Kaip ateistas žiūri į mirtį. J. Ragauskas.	28
Ar pavydas liga? Algirdas Puras	30
Kodėl kyla temperatūra. D. Tamulevičiūtė	31
LLD reikalais. Ieva Mizarienė	32

M Ū S Ų A M E R I K A 1 9 6 8

Pereitų metų gruodžio 4 dieną "U. S. News and World Report" skaitėme pasikalbėjimą (interviu) su Vyriausybės konsultantu ir Apsigynimo kolegijos dėstytoju Richard H. Sangeriu, kuris "sukilimų klausimais" laikomas specialistu. Jo buvo paklausta: "Ar galimas sukilimas Jungtinėse Valstijose?"

Teiraudamiesi šio vyro nuomonės, žurnalo redaktoriai, matyt, turėjo mintyje 1967 metų vasarą su kruvinomis riaušėmis keliuose didmiesčiuose ir 1968 metų vasarą su galimais dar didesniais pavojais. Pono Sangerio atsakymas įdomus, vertas dėmesio. "Taip, tokia galimybė yra", jis atsakė. "Neabejotina, kad mes dabar gyvename pereinamąjį laikotarpį: mes pereiname nuo netvarkingų, stichinių demonstracijų dėl pilietinių teisių ir prieš Vietnamo karą, prie kažko žymiai stipresnio ir pavojingesnio".

"Aš manau", jis tęsia, "kad daugelis mūsų žmonių gyvena klaidingomis iliuzijomis, jog Amerika yra kitokia, kad tai 'negali atsitikti čia'. Bet dabar darosi vis aiškiau, kad Amerika nedaug kuo skiriasi nuo kitų kraštų, kad sukilimas ir atviras maištas gali įvykti ir čia".

Panašią nuomonę yra viešai išreiškęs savo kalbose ir Michigano valstijos gubernatorius George Romney. Jis pranašauja mūsų didmiesčiuose aštrų ginkluotą partizaninį judėjimą.

Panašiai, matyt, galvoja ir mūsų prezidentas Lyndon Johnsonas, nes savo pranešime apie tautos padėtį Kongresui susirūpinęs jis pasiūlė iš federalinio biudžeto šimtą milijonų dolerių skirti miestų policijai, kad ji galėtų sėkmingiau su "riaušėmis" susidoroti. Be to, kaip žinia, Nacionalinei Gvardijai įsakyta specialiai pasiruošti sukilimus malšinti. Tai pačiai misijai taip pat sudaromi specialūs būriai reguliarėje armijoje.

Kodėl taip?

Ogi todėl, kad iki šiol visiškai nieko nepadaryta pašalinti toms sąlygoms, kurios pereiną vasarą tuos žmonių išstojimus pagimdė. Priešingai, visi sako, kad mūsų miestų getų ir abelnai šalies biednuomenės, pirmoje vietoje, žinoma, daugiau kaip dvidešimt milijonų juodųjų žmonių gyvenimas dar labiau pasunkėjęs. Tuo būdu jų nerimui ir sukilimui sąlygos dar rimtesnės. Nebėra jokia paslaptis, kad kai Vietnamo karui vesti kas mėnuo išleidžiama po pustučio bilijono dolerių, tai taip vadinamas "Johnson karas skurdui" nė iš vietos nesijudina "dėl stokos lėšų".

1968 metai yra prezidentinių rinkimų metai. Nereikia nė kalbėti, jog jais yra visas pasaulis susidomėjęs.

Kaip visuose mūsų šiandieninio gyvenimo sąjūdžiuose, taip prezidentiniuose rinkimuose svarbiausias klausimas yra VIETNAMO KARAS.

Kaip iš jo išėiti? Kaip jį baigti? Ką su juo daryti?

Turime tris pasiūlymus. Vienas, kurio šalininkų tarpe randame ir militaristus iš Pentagono, reikalauja karą dar labiau išplėsti, į jį įtraukiant Kambodiją, Laosą ir Tailandą, nors tai reikėtų rizikuoti karą su Kinija ir Tarybų Sąjunga. Jis teigia, kad Šiaurės Vietnamą reikia militariniai sutriuškinti ir jį priversti atsiskyti bet kokios paramos teikimo Pietų Vietnamo Liaudies Išsivadavimo Frontui. Taip, girdi, Išsivadavimo Frontas būtų izoliuotas ir pacifikacijos keliu likviduotas. Šio pasiūlymo šalininkai Kongrese vadinami "vanagais" (hawks).

Antras pasiūlymas: nutraukti Šiaurės Vietnamo bombardavimą, užvesti su juo derybas ir tuo keliu konfliktą "garbingai" likviduoti. Šio pasiūlymo šalininkai Kongrese vadinasi "balandžiais" (doves).

Trečias pasiūlymas, kurį remia pažangioji Amerikos visuomenė, reikalauja karą, kaip nelegalų karą, nes jo Kongresas nėra paskelbęs, ir kaip neteisingą karą, nes jis yra agresija prieš Vietnamo liaudį, tuoj nutraukti ir visas militarines jėgas iš Vietnamo ištraukti. Ši visuomenė sako, kad tas karas priešingas šios šalies žmonių ir pasaulinės taikos geriausiems interesams. Tenka pabrėžti, kad šio siūlymo šalininkų skaičius visoje šalyje labai smarkiai auga. Tai matome iš pereinamais metais Washingtonė įvykusių masinių demonstracijų ir jau iš šiemet įvykusios labai didelės prieš-karinės moterų demonstracijos.

Bet kalbant apie prezidentinius rinkimus ir vadovaujančias senųjų kapitalistinių partijų jėgas, tai mintyje galima turėti tikrai "vanagus" ir "balandžius". Abi partijas vairuoja "vanagai". Nėra pagrindo abejoti, kad Demokratų partijos kandidatu bus dabartinis prezidentas Johnsonas. Ir negalima įsivaizduoti, kad Republikonų partija iškeltų trečiojo pasiūlymo šalininko kandidatūrą, tai yra kandidatūrą žmogaus, kuris atvirai reikalautų Vietnamo karą nutraukti ir iš Vietnamo militarines jėgas ištraukti, paliekant patiems Vietnamo žmonėms rūpintis savo likimu. Tuo būdu, nežiūrint kuri partija laimės, nėra pamato po rinkimų tikėtis griežto Amerikos užsieninės politikos pakeitimo.

Tiesa, galima save maitinti mintimi, kad šiuose rinkimuose kontestas nebus tik tarp "demokratų vanagų" ir "republikonų vanagų". Galimas daiktas, kad visos anti-karinės jėgos susivienys ir išstatys savo kandidatą. Nors tai labai nemalonu pripažinti, deja, reikia skaitytis su faktu, kad kol kas Amerikos žmonių milžiniška dauguma nėra išsivadavus iš supratimo, jog daugiausia galima laimėti tikrai senųjų didžiųjų kapitalistinių partijų ribose. Reikia pripažinti, kad didelei trečiajai partijai pasirodyti su aiškia antiimperialistine programa, kuri jau šiuose rinkimuose galėtų rimtai kontestuoti senųjų partijų įtaką ir galią, perspektyvų nedaug. Tikėti stebuklais neapsimoka, nes jie politikoje retai tepasirodo. Veikiausia jie šiuose rinkimuose nepasirodys.

KIPRAS PETRAUSKAS

S. m. sausio 17 d. po sunkios ligos, eidamas 83 metus, mirė TSRS Liaudies artistas, profesorius Kipras Petrauskas.

Kipras Petrauskas gimė 1885 m. lapkričio 23 dieną Švenčionių apskrityje, Keizių-Ceikinių kaime 1863 metų sukilimo dalyvio J. Petrausko šeimoje. Pirmasis K. Petrausko muzikos mokytojas buvo jo brolis kompozitorius ir pažangus visuomenės veikėjas Mikas Petrauskas. K. Petrauskas aktyviai dalyvavo 1905-1907 metų revoliuciniame judėjime ir už tai buvo kalinamas.

Pirmą kartą sėkmingai pasirodęs savo brolio Miko Petrausko operoje "Birutė", jis buvo pasiūstas studijuoti solinio dainavimo į Peterburgo konservatoriją. Turėdamas nepaprastai ryškius vokališkus ir sceninius duomenis, baigęs konservatoriją, 1911 m. jis buvo priimtas solistu į Peterburgo Marijos teatrą, kuriame kartu su F. Šaliapinu L. Sobinovu, J. Tartakovu, A. Neždanovu ir kitais įžymiais rusų operos meno korifėjais dainavo iki 1920 m. Būdamas operos solistu, K. Petrauskas visada palaikė glaudžius ryšius su savo gimtuoju kraštu, atvykdamas gastrolių į Kauną, Vilnių, Šiaulius, Panevėžį, Alytų, taip pat dalyvaudamas ir kituose miestuose (Maskvoje, Rygoje ir kt.) lietuvių rengiamuose koncertuose.

1920 m. įžymus menininkas grįžo į Lietuvą, pasiryžęs visas jėgas atiduoti nacionalinei muzikinei kultūrai -- lietuvių operos teatrui. Jis buvo vienas iš Kauno operos teatro steigėjų. Daugiau kaip 40 metų žavėdamas klausytojus savo sodriu balsu, K. Petrauskas atliko pirmąsias tenoro partijas apie 80-yje operų. Nepaprastai kūrybingas, jautrus, emocionalus, sugebąs sukurti labai skirtingus sceninius personažus -- toks buvo šis menininkas visą kūrybinį gyvenimą.

K. Petrauskas išgarsėjo kaip dainininkas ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Jis gastroliavo daugelyje Vakarų Europos įžymiųjų teatrų, visur susilaukdamas didelio pasisekimo ir savo talento įvertinimo. Greta operos meno jis nuolat propagavo lietuvių liaudies dainas.

Lietuvai ištojus į TSRS tautų šeimą, K. Petrauskas aktyviai įsijungė į kūrybinį darbą. Jis sukuria pagrindinį personažą pirmą kartą lietuvių scenoje statomoje tarybinėje operoje -- I. Dzeržinskio "Tykiajame Done", ruošiasi muzikos meno dekadai Maskvoje. Išvadavus Tarybų Lietuvą iš fašistinių okupantų, K. Petrauskas vėl aktyviai įsijungia į teatro gyvenimą, jau pirmąjame po išvadavimo spektaklyje dainuodamas Liutauro partiją J. Karnavičiaus operoje "Grażina". Nepaprastą šio menininko kūrybingumą rodo ir tai, kad savo amžiaus 70-metį jis atšventė taip pat teatre, atlikdamas Otelo vaidmenį to paties pavadinimo Dž. Verdžio operoje.

K. Petrauskas visada nuoširdžiai džiaugėsi talentingo jaunimo augimu, pats įdėjo daug energijos, puoselėjęs naują tarybinių menininkų pamainą, kuri visada su dideliu dėkingumu prisimena savo nuoširdų mokytoją, ugdytą juose gerą estetišką skonį, jautrumą ir meilę menui.

Už nuopelnus, vystant scenos meną ir lietuvių tarybinę muzikinę kultūrą, K. Petrauskas buvo apdovanotas Lenino ir Darbo Raudonosios Vėliavos ordiniais bei medaliais, jam buvo suteiktas TSRS Liaudies artisto garbės vardas ir TSRS Valstybinė premija. Tarybų Lietuvos liaudis jį buvo išrinkusi TSRS ir respublikos Aukščiausiųjų Tarybų deputatu.

Iš mūsų tarpo pasitraukė didelio masto menininkas, taurus lietuvių liaudies sūnus, palikdamas šviesų prisiminimą, sukūręs dideles menines tradicijas, ištisą epochą lietuvių operos ir jos dainininkų gyvenime. Scenos meistro kūrybinė patirtis, jo jautrus žodis ilgai neišblės menininkų širdyse. Kipras Petrauskas visuomet liks su mumis, nes grožis, kurį jis padovanojo liaudžiai savo daina, -- nemarus.

E. Balsys, A. Barkauskas, J. Bielinis, F. Biečiauskas, L. Diržinskaitė, A. Drobnyš, B. Dvarionas, M. Gedvilas, R. Geniušas, A. Gudaitis-Guzevičius, G. Jackevičiūtė, K. Kairys, J. Karnavičius, J. Kavaliauskas, K. Kaveckas, B. Kelbauskas, K. Kymantaitė, K. Korsakas, J. Kuzminskis, V. Laurušas, J. Manušis, J. Matulis, E. Mieželaitis, M. Meškauskienė, J. Narkevičiūtė, V. Nounka, V. Noreika, P. Oleka, J. Paleckis, Z. Paulauskas, A. Rimkus, E. Saulevičiūtė, J. Smilgevičius, A. Snieckus, A. Sodeika, J. Stasiūnas, A. Staškevičiūtė, L. Šepetys, M. Šumauskas, J. Svedas, T. Tilvytis, P. Varčikas, A. Venclova, H. Zabulis, G. Zimanas, J. Ziugžda.

VYŠNIOS ŽYDI

Vyšnios žydi! Vyšnios žydi!
Saulei juokiasi džiugiai,
Skrieja ore lyg drugiai,
Takelius baltai nukloja...

Vyšnios žydi! Vyšnios žydi!
Širdyje džiaugsmas liepsnoja.
Jaunysta gyventi moja,
Laimės man dievai pavydi, —
Vyšnios žydi!

Lietuviškos operos ažuolas

M. ŠUMAUŠKAS

IŠ KALBOS, PASAKYTOS KIPRO PETRAUSKO LAIDOTUVĖSE

Mūsų širdis slegia didelis liūdesys, gilus sielvartas. Atsisveikiname su visiems mums brangiu ir artimu žmogumi — Tarybų Sąjungos liaudies artistu, Valstybinės premijos laureatu Kipru Petrausku.

Šis lietuviškos operos ažuolas, kaip pagrįstai galima vadinti Kiprą Petrauską, savo šaknimis giliai siejosi su gražiąja Dainava, kurios žemė yra nedosni duona, bet kurios gamtos grožis, nuoširdi ir darbšti liaudis išugdė ne vieną didį žmogų.

Sunkiomis carizmo priespaudos ir buržuazinės santvarkos sąlygomis gabiam ir geru balsu apdovanotam jaunuoliui teko įveikti daug sunkių kliūčių, kopiant į teatrinio meno aukštumas. Tik didžiulė meilė muzikai, grožiui ir menui, atkaklumas ir nepalaužiama valia leido Kiprui Petrauskui išaugti iki tikro vokalinio meno milžino.

Kaip dainininkas ir aktorius Kipras Petrauskas ėjo rusų realistinio teatro tradicijų keliu. Draugystė su didžiuoju rusų dainininku Fiodoru Šaliapinu daug padėjo, siekiant dainavimo meno aukštumų.

Velionio vardas yra kuo glaudžiausiai susijęs su lietuvių nacionalinės kultūros atgimimu. Be Kipro Petrausko negalime įsivaizduoti lietuviškos operos gimimo, jos istorijos, nes jo asmenybė yra neatskiriama nuo šių mūsų kultūros reiškinių. Kipras Petrauskas lietuviškajai operai buvo tuo kertiniu akmeniu, kuriuo remdamasi ji kūrėsi ir augo, o jo pasėtas rusų pažangiojo teatrinio meno tradicijų grūdas ne tik sėkmingai tarpo, bet ir subrandino gražų derlių.

Visą savo sąmoningą gyvenimą ir didžiulį talentą Kipras Petrauskas paskyrė liaudžiai, iš kurios jis buvo kilęs ir kurią jis nuoširdžiai mylėjo. Ir lemiamą istorijos išbandy-

mų, lemiamų kryžkelių metu jis buvo su liaudimi, kartu su geriausia, doriausia inteligentijos dalimi jis sveikino Tarybų valdžios atkūrimą Lietuvoje ir su dviguba energija, sparnuotas naujų idėjų polėkiu, pasinėrė į kūrybinį ir politinį gyvenimą. Būdamas humanistas mene, toks jis buvo ir gyvenime. Pokario metais, sulaukęs jau pagarbaus amžiaus, jis visą savo energiją ir didelį talentą skyrė teatro atkūrimui, lietuvių tarybinės operos suklestėjimui. Sunku pervertinti jo nuopelnus, ugdant jaunąją dainininkų kartą. Savo mokiniams jis buvo taurios individualybės, gilaus artistiško pavyzdys.

Būdamas be galo didelio ir įvairiapusiško meninio talento žmogus, Kipras Petrauskas asmeniniame gyvenime išliko labai kuklus. Kur jis bebūdavo — ar tarp savo kolegų artistų, ar tarp studentų, darbininkų, valstiečių — jis visuomet būdavo paprastas, atviras, nuoširdus. Jis pelnė visų darbo žmonių didelę meilę ir pagarbą. Tarybų Lietuvos darbo žmonės ne kartą jį rinko deputatu į Tarybų Sąjungos ir Tarybų Lietuvos Aukščiausiąsias Tarybas. Komunistų partija ir Tarybinė vyriausybė aukštai įvertino velionio plačią kūrybinę veiklą. Jam buvo suteiktas Tarybų Sąjungos liaudies artisto garbės vardas, jis apdovanotas Lenino, Darbo Raudonosios Vėliavos ordinais ir medaliais.

Mirtis iš gyvųjų tarpo išplėšė talentingiausią šio šimtmečio pirmosios pusės lietuvių operos dainininką, žavėjusį savo menu daugelio pasaulio šalių klausytoją ir žiūrovą.

Netekome didelio menininko, tauraus žmogaus, kuris paliko gilų pėdsaką lietuvių tautos kultūriniame gyvenime. Tebūna jam lengva tėviškės žemė, te niekad neišblėsta jo šviesus atminimas Lietuvos darbo žmonių širdyse.

Žinios apie VILNIAUS UNIVERSITETĄ

DR. A. PETRIKA

1966 m. Vilniaus leidykla "Mintis" išleido skoningai dailininko A. Gedmino apipavidalintą didelio formato, 320 pusl. knygą "VILNIAUS UNIVERSITETAS". Knyga gerame popieryje, stamboku, aiškiu šriftu, pailustruota 117 nuotraukom, iš kurių 48 spalvotos. Redakcinę kolegiją sudaro prof. dr. A. Bendžius, prof. dr. J. Kubilius — universiteto rektorius ir prof. dr. J. Žiugžda. Knygos pabaigoje įdėta teksto santrauka — abstraktas rusų ir anglų kalbomis, vardynas ir bibliografija. Literatūros šaltiniai nurodyti lietuvių, lenkų, rusų, vokiečių, prancūzų ir lotynų kalbose.

Knygos turiniui sudaryti dalyvauja daug įžymių mokslininkų, istorikų, visuomenininkų ir dailininkų. Jie nušviečia Vilniaus universiteto genezę, sąlygas, kuriomis jis gimė, veikė, augo, jo iškilimo bei atoslūgio fazes, jo kovas ir bėdas. Universitetas juk nebuvo sukurtas, kaip tas biblinio dievo pasaulis, per šešias dienas. Jis turėjo labai kuklią užuomazgą ir nevisai šviesią pradžią.

MOKYKLA KUNIGAMS IR VIENUOLIAMS

XVI-jo amž. antroje dalyje feodalinėje Lietuvoje įsitvirtinę jezuitai įkūrė aukštąją mokyklą-akademiją. Aišku, kad jie nenorėjo šviesti liaudies ar net bajorų. Mokykla jiems turėjo paruošti daugiau kunigų ir vienuolių. Dėlto joje buvo dėstoma tik lotynų kalba, teologija ir scholastinė filosofija. Mokslo fakultetų joje nebuvo. Tik vėliau, bajorams reikalaujant, buvo įvesta komercijos ir teisės kursai. Gamtos mokslai buvo užginti, bijota, kad studentai nepradėtų kunigams statyti jų mokymui kompromituojančių klausimų.

Vėliau akademija pavadinta kolegija ir net jai siekta universiteto stažo. Jezuitai iš karaliaus reikalavo užtikrinimo, jog Lietuvoje jokiai kitai tikybai nebus leista steigti universiteto; jie bijojo protestantizmo. Tačiau Lenkijos karalius ir Lietuvos Did. kunigaikštis Žygimantas Augustas (Jaunasis) jiems tokios garantijos nedavė. Tik kai 1576 m. Lenkijos karaliu ir Lietuvos Did. kunigaikščiu tapo Steponas Batoras (Steponas Batoras (Bathory) gyveno 1533-1586 m., karaliavo 1576-86 m. Jis buvo kilęs iš Vengrijos didikų ir susigiminiavęs su Lietuvos įtakingais valdovais. Batoras buvo vedęs Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos dukrą Sofiją Radvilaite; palaidotas Krokuvoje.), jis Vilniaus vyskūpiui Valerijonui Protasevičiui tokią privilegiją 1577 m. davė ir jezuitai, 1579 m. mokyklą įkūrė.

Tai buvo didžiausias jezuitų laimėjimas nuo krikščionybės Lietuvoje įvedimo (1387 m.) laikų. Jie, nedelsdami, apie tai pranešė popiežiui Grigaliui XIII, o šis 1579 m. spalio mėn. 29 d. išleido bulę, pakeliančią Vilniaus kolegiją į universitetą. Jezuitų ordinas paskirtas universiteto globėju.

UNIVERSITETAS ST. BATORO VARDU

Atsidėkodami St. Batorui už šią paslaugą, jezuitai universitetą pavadino jo vardu (1955 m. universitetas pavadintas V. Kapsuko vardu).

Pirmasis universiteto rektorius buvo jezuitas Petras Skarga (1579-1581 m., gyvenęs 1536-1612 m.). Mokymas buvo remtas ne

mokslo pagrindu, bet religine scholastika. Viskas buvo dėstoma lotynų kalba (nuo 1797 m. įvesta lenkų kalba). Filosofija buvo padaryta teologijos tarnaitė. Filosofijos grindan buvo Tomo Akviniečio metafiziniai samprotavimai. Tokie to meto švietėjai kaip A. Kulvietis, M. Mažvydas, St. Rapalionis, J. Bretkūnas, J. Zablockis ir kiti turėjo bėgti nuo Lietuvos jezuitų į 1544 m. protestantų įkurtą Karaliaučiaus universitetą. Vilniaus universitetą galėjo lankyti tik katalikų bajorų vaikai. Moterų nepriėmė.

Kai Lietuvos-Lenkijos valstybė 1795 m. buvo pasidalyta tarp Rusijos, Austrijos ir Vokietijos, Lietuvai patekus Rusijos valdon (valdant Kotrynai II), Vilniaus universitetas buvo degraduotas. Tačiau 1803 m. balandžio 4 d. caras Aleksandras I specialiu aktu Vilniaus Vyriausiąją mokyklą vėl pakėlė į universitetą.

UNIVERSITETO "AUKSO METAI"

Vilniaus universitetas atsigavo tik tuomet, kai pop. Klemensas XIV 1773 m. galutinai susikompromitavusį jezuitų ordiną buvo laikinai uždaręs, kai jezuitai buvo iš Lietuvos išvaryti. Knygos Įžangoje (pusl. 6) apie to meto universitetą pasakyta:

"Senasis Vilniaus universitetas garsėjo žymių mokslininkų ir auklėtinių vardais, turėjo didelį autoritetą, darė įtakos pasaulio mokslinei minčiai. Našiausiais savo veiklos laikotarpiais, ypač XIX amž. pradžioje, jis prilygo geriausioms Europos aukštosioms mokykloms. Tačiau tikro suklestėjimo universitetas pasiekė tik tarybiniais metais, kada socialistinė santvarka atvėrė duris į aukštąjį mokslą visiems liaudies vaikams ir sudarė palankias sąlygas mokymui ir mokslinio tyrimo darbui".

Prieš universiteto uždarymą, ten mokėsi istorikas Simonas Daukantas, poetas Adomas Mickevičius, istorikas T. Narbutas, kalbininkas Konst. Širvydas, rašytojas Dionizas Poška ir kiti šviesaus atminimo žmonės. Tai buvo pažangiosios lietuvių ir lenkų visuomenės atstovai. Jie kovojo prieš carinį režimą.

Rusijos caras Nikalojus I to kultūros židinio negalėjo pakęsti ir 1832 m. jį uždarė,

paliko tik Vilniaus Medicinos-chirurgijos akademiją, kuri veikė iki 1840 m. Ir jis buvo uždarytas iki 1919 m., kol tarybiniai lietuviai, bendrai su baltarusiais, jį atidarė. Tik jie neilgai ten išsilaikė. Stipresnės lenkų pilsudskinių legionierių jėgos juos iš Vilniaus išstūmė.

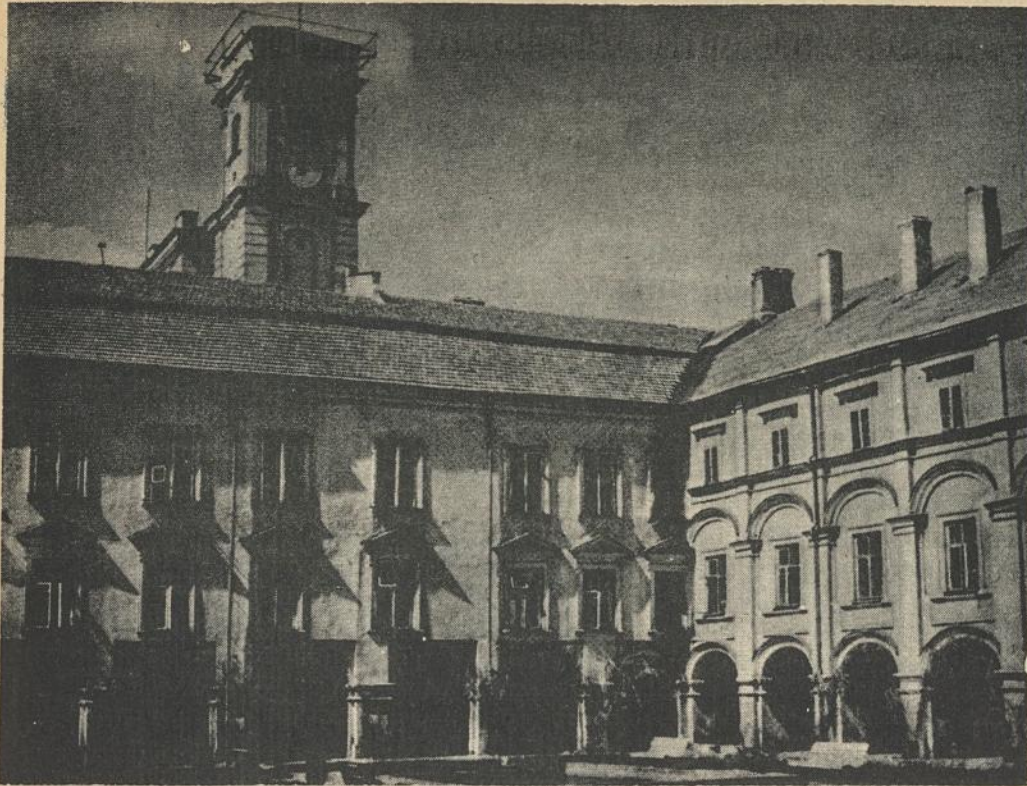
VOKIEČIAI UNIVERSITETĄ APIPLĖŠĖ

Lenkų vedamas Stepono Batoro universitetas veikė iki Antrojo pasaulinio karo pradžios, kai 1939 m. tarybinė kariuomenė Vilnių iš lenkų atėmė ir atidavė lietuviams. 1941 m. pavasarį hitleriniai vokiečiai užpuolė Lietuvą ir visą Tarybų Sąjungą. Jie pagrobė Vilnių ir iš universiteto pašalino visus pažangesnius profesorius bei dėstytojus, kai kuriuos jų areštavo, uždarė kalėjimuose ar koncentracijos lageriuose, universitetą apiplėšė. Jie stengėsi visą mokymo programą suhitlerinti, darbą sabotavo, o 1943 m. kovo 17 d. jį visai uždarė. Daug knygų bei įrengimų išsigabeno į Vokietiją.

Universitetas buvo uždarytas iki 1944 m., kol Raudonoji Armija tų metų liepos 13 d. galutinai Vilnių iš okupanto nagų išvadavo. Nedelsiant imtasi reorganizuoti universiteto personalą bei mokslinius įrengimus. Tam darbui reikėjo nepaprastai didelių lėšų ir pastangų. Tačiau po trijų sunkaus darbo mėnesių, spalio 10 d. universitetas pradėjo veikti, nors labai sunkiomis sąlygomis. Prof. dr. A. Bendžius knygos pusl. 147 sako:

"Didelę pagalbą, atkuriant Vilniaus universitetą, teikė Maskvos ir Leningrado mokslo įstaigos, visų pirma Maskvos M. Lomonosovo vardo universitetas, atsiuntęs daug laboratorinės aparatūros, mokslo priemonių ir vadovėlių. Jis tapo Vilniaus universiteto šefu-globėju. Todėl jau pirmaisiais mokslo metais universiteto laboratorijos gavo nemaža aparatūros bei įrengimų, biblioteką...

Tačiau, nors universitetas ir sparčiai buvo atkuriamas, mokslas pirmaisiais metais vyko labai sunkiomis sąlygomis: daug kur langai dar buvo be stiklų, neveikė sugadintos krosnys, nebuvo elektros energijos, neveikė vandentiekis ir kanalizacija, o dėl to nedirbo

VILNIAUS
UNIVERSITETAS
IŠ DIDŽIOJO
KIEMO PUSĖS.

ir laboratorijos. Trūko paprasčiausių moky-
mo priemonių. Sunkios buvo ir studentų bei
dėstytojų buitinės sąlygos".

1944/45 m. Vilniaus universiteto moko-
mojo personalo buvo 145 dėstytojai, o 1966
m. profesorių, daktarų, docentų ir mokslo
kandidatų jau buvo 947. Augo ir studentų
skaičius: 1939 m. (buržuaziniais laikais)
buvo 1004 studentai, 1945/46 m. (pirmaisiais
tarybiniais metais) 1,607, o 1965/66 m. —
jau 11,107 studentai. Gi 1968 m. numatoma
būsiant apie 12 ar 13 tūkstančių studentų.
Naudai tų studentų, kurie dienomis universi-
teto lankyti negali, veikia neakivaizdiniai
(naminiai) ir vakariniai kursai. Studentai
turi sporto, meno, politikos ir mokslo klubus
bei draugijas.

ATEIZMO KLAUSIMAS

Vilniaus universitete neapleistas nė mark-
sistinis ateizmo dėstymas; tuo mokslu rimtai
susirūpinta. Prof. dr. A. Bendžius savo
straipsnyje "Visuomeninis ir kultūrinis-
masinis darbas" knygos pusl. 185 sako:

"Marksistinės pasaulėžiūros formavima-
sis yra susijęs ne tik su buržuazinės ideologi-
jos žmonių sąmonėje įveikimu, bet ir su
visišku išsilaisvinimu iš religinių prietarų.
Inteligentija materialistinę pasaulėžiūrą for-
mavosi, studijuodama marksizmą-leninizmą,
įsisavindama gamtos ir visuomenės vystymosi
dėsningumus. Tačiau religiniai įsitikinimai
ne iš karto yra sugriaunami. Dalis studentų
ir dėstytojų pokario metais dar tebebuvo
religingi. Tai turėjo neigiamo poveikio ir
mokymo procesui. Sudėtingomis ir sunkiomis
pokario sąlygomis, kai universiteto kolektyvui
reikėjo kovoti su priešiškais elementais, su
atvirais buržuazinės ideologijos pasireiški-
mais mokymo-auklėjimo darbe, antireliginis
darbas dar nebuvo įgijęs organizuoto pobū-
džio. Tuomet buvo pasitenkinama tik atskiro-
mis paskaitomis, kurias skaitė žymūs profes-
oriai — J. Baldžius, K. Daukšas, T. Iva-
nauškas, J. Matulis ir kt. — ir panaudojimu
kai kurių momentų mokymo procese. Stiprė-
jant ideologiniam darbu, partiniuose susirin-
kimuose ir kituose pasitarimuose vis dažniau
būdavo keliami studentų ateistinio auklėjimo

klausimai. Imta rengti ateistines konferencijas, ateistinius vakarus. Studentijos materialistinei pasaulėžiūrai formuoti turėjo reikšmės kova dėl geresnio visų gamtos mokslų dėstymo, didelis dėmesys darvinizmui, I. Mičiurino mokslo propagandai".

Tame pačiame straipsnyje knygos pusl. 199 skaitome:

"Visuomeninių mokslų katedros daugiau akcentavo lenininę nacionalinę politiką, tarybinį patriotizmą, socialistinių šalių bendradarbiavimą. Šiam darbui buvo panaudojamos paskaitos, praktikos darbai, duodamos atitinkamos temos kursiniams ir diplominiams darbams, visuomeninės priemonės. Ateistinio studentų auklėjimo stiprinimą nulėmė ta aplinkybė, jog ne visi dėstytojai dėstomąją medžiagą tinkamai panaudodavo ateistiniam auklėjimui, kai kuriose paskaitose, ypač gamtos mokslų, trūko filosofinių apibendrinimų. Ateistinis auklėjimas dar dažnai buvo primityvus, daugiausia besiremiant faktais tik iš religijos istorijos, iš viduramžiais vykusių mokslo ir religijos ginčų, neparodant, kaip religija stengiasi prisitaikyti prie mokslo vystymosi ir naujų sąlygų, panaudoti savo argumentacijai dar negalutinai mokslo išaiškintus reiškinius. Dalis dėstytojų į ateistinį auklėjimą žiūrėjo abejingai, neteisingai manydami, kad visi studentai esą atsikratę religinių prietarų ir ateistinis auklėjimas yra nereikalingas. 1958 m. kovo 21 d. universiteto taryba priėmė platų mokslinio-ateistinio auklėjimo darbo planą, kuris vykdomas per kelerius metus, ateistinį auklėjimą pagerino. 1958/59 m. m. pavasario semestre buvo įvestas fakultatyvinis mokslinio ateizmo kursas istorijos ir filologijos fakultete, o kitais mokslo metais jis imtas skaityti visuose fakultetuose. 1963 m. vasario 25 d. universiteto taryba ir partinis komitetas, apsvarstę studentų ateistinio auklėjimo uždavinius, numatė tuo klausimu naujas priemones, atitinkančias šių dienų poreikius. Tai padėjo ne tik ateistiniam auklėjimui universitete, bet ir įgalino parengti studentus aktyviam ateistiniam darbui. Visų tų klausimų sprendimas padėjo įgyvendinti įstatymą dėl mokyklos ryšio su gyvenimu sprendimo, kuris TSRS Aukščiausiojoje Taryboje buvo priimtas 1958

m., o Lietuvos TSR Aukščiausiojoje Taryboje – 1959 m."

Tai matote, kaip rimtai Lietuvos TSR vyriausybė, partija ir Vilniaus universiteto pedagogai žiūri į ateistinio auklėjimo reikalą. O čia pas mus, Amerikoje, atsiranda dar vienas kitas žmogus, net pažangiečių vadovybėje, kuris mano, jog religijos klausimas yra "privatus" dalykas ir mūsų spaudoje nereikia apie tai rašyti. Tai labai žalingas manymas!

JONAS AVYŽIUS

Prozininkas. Gimė Medginių k. (Joniškio raj.), vals tiečių šeimoje. 1936–1939 m. mokėsi Joniškio gimnazijoje, paskui dirbo kaime. Okupacijos metus praleido pas tėvus kaime, 1944–1945 metais kovojo Tarybinės armijos gretose. Būdamas armijoje, įstojo į komjaunimą. Demobilizuotas metus dirbo Lietuvos LKJS CK instruktorium, vėliau žurnalo „Jaunimo gretos“ ir „Tiesos“ laikraščio redakcijose. Nuo 1948 m. dirba tik literatūrinį darbą, gyvena Vilniuje.

Pirmasis J. Avyžiaus apsakymas „Blaivioji Lietuva“ buvo išspausdintas 1939 m., o pirmas apsakymų ir apybraižų rinkinys „Pirmosios vagos“ išėjo 1948 m. J. Avyžius savo kūrinuose daugiausia vaizduoja kolūkinį kaimą. Už geriausią romaną socialistinio kaimo tematika „Kaimas kryžkelėje“ rašytojui 1965 m. suteikta Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė premija.

ROJUS MIZARA IR LIETUVA

J. PETRONIS

Kai R. Mizara — pažangus Amerikos lietuvių išeivių žurnalistas, visuomenininkas, rašytojas — jau plačiai garsėjo ne tik savo antrojoje tėvynėje, bet ir Kanados bei Pietų Amerikos, o taip pat Tarybų Sąjungos lietuvių tarpe, Buržuazijos valdomoje Lietuvoje jo vardą težinojo vienas kitas žmogus. Tai nebuvo atsitiktinis reiškiny, o kraštą valdančiųjų sluoksnių sąmoningas rašytojo ignoravimas. Lietuvos buržuazija ir kleras negalėjo Mizaros pakęsti už tai, kad jis savo publicistinėse knygose negailestingai demaskavo politines Lietuvos fašistų niekšybes, aukštino pirmąją pasaulyje darbininkų ir valstiečių valstybę, kovojo su religiniais prietarais ir liaudies mulkintojais ("Kas tie sušaudyti keturi komunistai?" 1927; "Ar stebuklai pagydo?" 1930; "Sovietų Sąjunga penkioliktai metais", 1932; "Lietuvos laisvės draugai ir priešai", 1938, ir kt.).

Rakštini fašistų akyje buvo ir Mizaros romanai, karštai propagavę socializmo, tautų draugystės, internacionalizmo, antifašizmo idėjas, smerkę tiek Amerikos, tiek Lietuvos kapitalistinę santvarką ("Sliakeris", 1930; "Povilas Jurka", 1935; "Mortos Vilkienės divorsas", 1936; "Ūkanos", 1938).

Į Lietuvą nebuvo įsileidžiamos tiek Mizaros publicistinės knygos bei romanai, tiek ir pažangūs Amerikos lietuvių laikraščiai bei žurnalai, kuriuos redagavo ar kuriuose bendradarbiavo Mizara ("Laisvė", "Šviesa", "Vilnis", "Tiesa"). Kad taip iš tikrųjų buvo, matyti iš poeto S. Jasilionio laiško, 1937 m. balandžio 6 d. rašyto Jovarui: "Kai kurių mano siųstų knygų nesusilaukėte... Ir nesusilauksite, nes štai kurios jau grįžo: "Švyturys", "Moteris ir išpažintis", "Kun. Vilūno išpažintis", "Mortos Vilkienės divorsas" ("Gimtasis kraštas", 1967, kovo 30).

Tad apie Mizarą buržuazinėje Lietuvoje platesnei visuomenei nieko nebuvo žinoma. Pirmą kartą Lietuvos spaudoje apie rašytoją, tikriau sakant, apie jo romaną "Povilas Jurka", buvo užsiminta tik 1936 m. Rašytojas J. Šimkus, stodamas ginti P. Cvirkos "Franką Kruką" nuo biznieriškosios Amerikos lietuvių spaudos puolimų, teigusių, jog šiame romane iškreiptai pavaizduota Amerikos gyvenimo tikrovė, antifašistiniame žurnale "Literatūra" (1936, Nr. 1) išspausdino straipsnį, antrašte "Amerikiečio atvaizduoti krukai". Priminęs, kad tik "labai retas Lietuvos pilietis šią knygą yra matęs ar skaitęs", J. Šimkus rašė: "Įdomu tai, kad Mikas Rasoda, kuris be abejo gyvena pačioje Amerikoje ir gerai ją pažįsta, irgi vaizduoja keletą lietuvių biznierių, kurie labai panašūs į Cvirkos Kruką, tik žymiai grobuoniškesni ir jei ne literatūriškai, tai gyvenimiškai realesni". J. Šimkus išvedė gana įtikinančias paraleles tarp Cvirkos Kruko ir Mizaros romano "Povilas Jurka" veikėjų Burtono bei Šarmelio.

Kadangi Mizaros kūrybai visos durys į Lietuvą buvo užtrenktos, apie ją ir patys reakcionieriai ne visada turėjo reikiamą supratimą. Todėl kartais pasitaikydavo ir kuriozų. Antai labai teigiamą recenziją apie Mizaros romaną "Ūkanos" išspausdino katalikiškas žurnalas "Židinys" (1938, Nr. 11). Iš jos matyti, kad recenzentas nieko nežino nei apie romano autorių, nei apie jo kūrybą, nesuvokia romano turinio ir jo idėjos. Be kai kurių pagyrimų, jis apie "Ūkanas" šitaip paistė: "Jau anksčiau atvirtęs į katalikus, dr. Rudis gailisi Onos ir apsigyvena kitame mieste, kad galėtų iš naujo pradėti gyvenimą ir atitaisyti visas buvusias klaidas". Atseit, išsižadėti pažangių idėjų ir gyventi kaip dievo prisakyta. Tai nesąmonė. Kas skaitė šį Mi-

zaros romaną, tas žino, kad jo herojus daktaras Rudis buvo renegavęs iš pažangiojo judėjimo eilių, susibroliavęs su buržuazija ir formaliai grįžęs į tikėjimą, bet po tragiškos žmonos Onos mirties, kurios kaltininku buvo pats, ryžosi "iš naujo pradėti gyvenimą" anaip tol ne klerikalų ir buržuazijos, o revoliucinės darbininkijos labui.

Pirmą kartą buržuazijos valdomos Lietuvos visuomenę su Mizara bei jo romanais "Povilas Jurka", "Mortos Vilkienės divorsas" ir "Ūkanos" plačiau supažindino rašytojas J. Būtėnas, pažangių rašytojų almanache "Prošvaistė" (IV, 1940) išspausdinęs straipsnį "Apie Amerikos lietuvių rašytoją". "Vertinti Mizarą mūsų mastu, — rašė J. Būtėnas, — neįmanoma dėl to, kad autorius rašydamas turėjo prieš akis savą skaitytoją, kurio reikalavimai visai kitoki, nepalyginami su mūsų skaitytojų reikalavimais, nors Mizaros apysakos turėtų pasisekimo ir mūsų ir padarytų didelės ugdomosios įtakos, kuri galima dėl autoriaus publicistinės manieros".

Kaip prisimena J. Šimkus ("Literatūra ir menas", 1955, geg. 14), anuo metu kai kurie pažangieji rašytojai galvojo išleisti vieną kitą Mizaros knygą Lietuvoje. Tačiau tos minties teko atsisakyti. Koks gi leidėjas būtų ėmęsis leisti knygą, tikrai žinodamas, kad ją konfiskuos fašistinė karo cenzūra? Taip Mizaros kūryba ir liko "nepriklausomai" Lietuvai neprieinama.

Su pačiu Mizara retkarčiais, ir tai slapta, susirašinėjo tik vienas antras pagrindininkas komunistas ar pažangus rašytojas (K. Giedrys, A. Jasutis-Julmis ir kt.). Prisimindamas tuos laikus, kartą Mizara rašė: "Daugeliu atvejų kadaise norėjau užmegsti ryšius su P. Cvirka, A. Venclova, J. Šimkum, K. Korsaku bei kitais ano meto pažangiaisiais rašytojais, bet vis nedrįsau: bijojau, kad mano, kaip žinomo antifašisto, laiškai juos galėtų inkriminuoti" ("Literatūra ir menas", 1955, bal. 18). Glaudesnius ryšius Mizara galėjo palaikyti tik su Tarybų Sąjungoje gyvenusiais lietuvių visuomenės veikėjais bei revoliuciniais rašytojais (susirašinėjo su V. Mickevičium-Kapsuku, B. Pranskum-Žalioniu, bendradarbiavo "Priekale").

Neatsitiktinai rašytojas per visą buržuazinės Lietuvos gyvavimo dvidešimtmetį neaplankė išsiilgto ir karštai mylimo gimtojo krašto. 1931 m. Mizara trejetą mėnesių, viešėjo Lietuvos kaimynystėje — Tarybų Sąjungoje, tačiau nors ir trumpai pabuvoti tėvų žemėje jam nepavyko.

Tik II karo metais Mizara užmezgė betarpiškus ir pastovius ryšius su tarybiniais lietuvių rašytojais, evakuavusiais į Tarybų Sąjungos gilumą. Ir šie ryšiai nebenutrūko iki jo mirties, atvirkščiai, tik dar labiau suvirtėjo.

Tarybų Lietuvoje Mizaros vardas pirmą kartą ypač plačiai nuskambėjo 1955 m., rašytojui švenčiant šešiasdešimtąsias gimimo metais čia buvo išleisti net trys Mizaros romanai ("Povilas Jurka", "Mortos Vilkienės divorsas", "Kelias į laimę"), periodikoje pasirodė eilė straipsnių, nušviečiančių rašytojo gyvenimą ir kūrybą, apščiai recenzijų apie išleistuosius romanus. Rašytojui tai buvo, galima sakyti, netikėtas siurprizas. Dėkodamas už jubiliejinius sveikinimus, išleistas knygas, jis savo laiške "Literatūros ir meno" laikraščio redakcijai 1955 m. rugsėjo 24 d. rašė: "Prisipažinsiu, jog kadaise maniau, ir tai savo artimiesiems esu sakęs, jog gal nors viena mano knyga Lietuvoje bus atspausdinta, bet tai įvyks kada nors toli toli, kai manęs jau nebebus gyvo, kai Lietuvos rašytojai bei literatūros kritikai-tyrinėtojai studijuos kažkada gyvenusius Amerikoje lietuvius ir jų šioį tokį kultūrinį palikimą. Bet kai šiandien knyguos pasirodė mano romanai, ne kaip kokia seniena, o kaip dar turįs aktualumo dalykas, aišku, man tai sudarė didžiulio džiaugsmo".

Tarybų Lietuvoje buvo išleisti visi septyni Mizaros romanai, pjesių rinkinys "Ponas amerikonas" (1960), prisiminimų ir kelionės po gimtąjį kraštą išpūdžių knygos. Iš viso dešimt knygų! Romanai "Mortos Vilkienės divorsas" ir "Algio Lumbio nuotykių" išversiti į rusų kalbą. Visų šių knygų tiražas — 144 tūkstančiai. Bet kuris kapitalistinės šalies rašytojas gali pavydėti tokio skaičiaus! Be to, jeigu anksčiau rašytojui sudarydavo sunkumų leidėjo klausimas, tai suartėjus su Tarybų Lietuva, šis rūpestis atkrito. Romanas

"Algio Lumbio nuotyčiai" (1958), knygos "Žvilgsnis į praeitį" (1960) ir "Apie tave, gimtoji žeme" (1962) pirmą kartą pasaulio šviesą išvydo Tarybų Lietuvoje. Štai kaip gimtoji žemė pagerbė savo taurų sūnų — ištikimą patriotą, revoliucinį rašytoją.

TROŠKIMAS IŠSIPILDO

O jis? Seniai didžiausias jo noras buvo aplankyti karštai mylimą senąjį tėvų kraštą. "Aš dar vis turiu vilties, — jau mūsų minėtame laiške "Literatūros ir meno" redakcijai rašė Mizara, — jog galėsiu kada nors aplankyti Lietuvą: pabučiuoti žemę, kurioje gimiau ir augau, nulenkti galvą prie kapo didvyrių, tą žemę gynusių ir paspausti ranka tų, kurie ištikimai šiandien dirba, kad mano gimtojo krašto žmonės turėtų gėrybių kupiną gyvenimą, tų, kurie yra pasiryžę tą kraštą apginti".

Netrukus didžioji rašytojo svajonė išsipildė. Jis kartu su pirmąja Jungtinių Amerikos Valstijų pažangiųjų lietuvių grupe 1959 m. vyko į Tarybų Lietuvą ir viešėjo daugiau pusę metų. Mizara nuodugniai susipažino su naujuoju Lietuvos gyvenimu, aplankė daugelį miestų, kolūkių, susitiko su įvairių sluoksnių žmonėmis. Tėvynė, nelankyta daugiau kaip keturiasdešimt metų, rašytojui paliko giliausius įspūdžius. Ta pačia proga Mizara lankėsi Lenkijos Liaudies Respublikoje, pabuvojo Maskvoje. Dar tebeviešėdamas, jis savo kelionės apybraižas ir reportažus pradėjo spausdinti "Laisvėje", o grįžęs į savo antrąją tėvynę už vandenyno, lietuvių išeivių kolonijose skaitė pranešimus apie gimtąjį kraštą, ne kartą masiniuose susirinkimuose pasakojo, ką kelionėje buvo matęs ir patyręs. Vėliau iš tų kalbų, reportažų ir apybraižų Mizara sudarė kelionės įspūdžių knygą "Apie tave, gimtoji žeme".

Nors autorius savo apybraižas pirmiausia skyrė Amerikos lietuviams, tačiau ši knyga įdomi ir Tarybų Lietuvos skaitytojui. Mat, Mizara žurnalisto ir rašytojo akimi savo senojoje tėvynėje pastebėjo daug ką gero, daug ką gražaus, daug ką naujo, ko kitas, nuolatos čia gyvendamas, kartais nebemato, nebejaudžia. Rašytojas visą laiką buvo didelis Tarybų Lietuvos simpatikas, liepsningas jos patrio-

tas, tačiau tarybinio gyvenimo faktus ir reiškinius vertina objektyviai — nesistengė užtuotuoti pasitaikančių trūkumų, sakė į akis tiesą. Objektyvumas — būdingas Mizaros asmenybės, jo kūrybos bruožas. Todėl 1959 m. Vilniaus oro uoste jis, kreipdamasis į sutinkančius, tarp kitko taip pasakė: "Mes skaitėme spaudoje ir girdėjome žmonių pasakojimus, kad Lietuva, būdama tarybinių tautų šeimoje, daro milžinišką, ligi šiol negirdėtą progresą tiek ekonomikoje, tiek moksle, tiek kultūroje. Bet mes žinome ir tai, kad Lietuvos upės dar neteka pienu, o kalnai ne iš medaus. Žinome, kad gimdymas dar ir pas jus ne be skausmų, o augimas — ne be pavojų".

Grįžęs iš kelionės į Ameriką, Mizara savo kalboje entuziastiškai išsireiškė: "Kaip man atrodo dabartinė Lietuva? Puikiai! Ji mane sužavėjo. Gal kai kas pasakys, kad aš esu Tarybų Lietuvos patriotas, todėl man viskas ten patiko. Prisipažįstu, esu karštas lietuvių tautos patriotas, taipgi esu įsitikinęs, kad tik tarybinės santvarkos dėka, tik daugiacionalinėje Tarybų Sąjungoje Lietuva gali milžiniškais žingsniais žygiuoti pirmyn kultūros ir ekonomikos srityse. Eidama buržuaziniu keliu, Lietuva būtų skenduski skurde ir tamsybėje, kurioje ji gyveno šimtus metų". Brangūs, kiekvienam lietuviui įsidėmėtini žodžiai!

GILŪS ĮSPŪDŽIAI

Knyga "Apie tave, gimtoji žeme" sukurta gabia seniai subrendusio žurnalisto plunksna, karšta širdimi. Tarybų Lietuva autoriui ir visiems doriems išeiviams yra "ta oazė, kurie pratęsia mūsų, kaip lietuvių, egzistenciją". Kiekviena aplankyta vieta rašytojui kelė gausias istorines asociacijas, kurias jis mokamai siejo su šviesia dabartimi ir dar šviesesnės ateities perspektyvomis.

Didžiai Mizarą sukrėtė Paneriai, Pirčiųpys, Vidzgirio miškas prie Alytaus, Devintasis fortas, Osvencimas ir kitos vietos, kur fašistiniai bestijos išžudė tūkstančius ir milijonus nekaltų gyvybių. Jis buvo kupinas pasipiktinimo kruvinuoju fašizmu, naujo karo kurstytojais, bet kartu kupinas ir optimistinės ateities, kuri nepažins karų, kurią pasauliui

atneš komunizmo pergalę. Todėl Mizara, ap-
lankęs Devintąją fortą, sakė: "Tegu niekad
ateityje neatsiranda tokių vietų mūsų gimtoje
žemėje ir niekur kitur. Tegu būna taika!" Ir
autorjus aiškiai matė, jog "žemė keičia savo
sielą".

Ypač džiugiai, lyriškai rašytoją nuteikė
gimtoji Dzūkija, tos vietos — Savilionys, Mi-
žonys, Merkinė, — kur jis gimė, piemenavo,
praleido ankstyvąją jaunystę, kur ilsisi jo
tėvų, daugelio giminių ir pažįstamų palaikai,
kur dar išlikęs vienas kitas pastatas iš vai-
kystės dienų. "Stovėdamas ant žemės sklype-
lio, kur gimiau ir augau, — pasakojo rašyto-
jas, — aš vėl nusikėliau mintimis į anuos
baisiai vargingus laikus, kai duoną neretai
kepdavome iš girnelėmis maltų ruginių miltų,
sumaišytų su pelais arba grikių lukštais.
Pasitaikydavo, kad ir tos pritrūkdavome.
Dabar aš stebiu žmones ir matau: jie sočiai
pavalgę, avi batais, o vaikai, jaunimas turi
visas sąlygas mokytis, lavintis, tapti apsi-
švietusiais vyrais ir moterimis, kultūringais
socialistinės visuomenės nariais. Nėra ponų!
Nėra išnaudotojų! Išaušo čia nauja, saulėta
diena".

Mizara su gimtuoju kraštu nuolatos palai-
kydavo glaudžius ryšius per laiškus ir savo
redaguojamą laikraštį "Laisvė", pats dažnai
pasisakydavo Tarybų Lietuvos spaudoje. Ra-
šytojas rašė daug laiškų į Lietuvą ir daug jų
gaudavo iš čia. Dalį tų laiškų jis skelbė
"Laisvėje", o taip pat joje mielai spausdino
medžiagą, gaunamą iš Tarybų Lietuvos rašy-
tojų, žurnalistų, publicistų, gausių bendra-
darbių.

Mizaros kūryba visiems laikams įėjo į
lietuvių nacionalinės literatūros lobyną, o jo
vardas atsistojo šalia žymiausiųjų mūsų rašy-
tojų vardų. Kaip vertinama tėvynėje jo lite-
ratūrinė ir visuomeninė veikla, matyti iš
Tarybų Lietuvos rašytojų trečiojo suvažiavi-
mo (1959) laiško, nusiųsto jam. Laiške yra
tokie žodžiai: "Lietuvių tauta, jos kultūros ir
literatūros darbuotojai aukštai vertina Jūsų
darbą, skleidžiant naujojo Tarybų Lietuvos
gyvenimo tiesą lietuvių išveivų tarpe, didžiuo-
jasi ir gėrįsi Jūsų pasiaukojimu, Jūsų ištiki-
mybe savajai tautai ir pažangiausiems Lietu-
vos darbo žmonių idealams".

Kad Tarybų Lietuva aukštai vertino litera-
tūrinę ir visuomeninę Mizaros veiklą, liudija
ir tai, jog jam 1965 m. septyniasdešimtųjų
gimimo metinių proga buvo suteiktas Liaudies
rašytojo garbės vardas. Pažymėtina, kad
Mizara yra pirmasis iš užsieniečių rašytojų,
gavęs Tarybų Sąjungoje šį aukštą apdovanoji-
mą.

Ir sulaukęs garbingo amžiaus, Mizara visą
laiką vienodai būdavo susirūpinęs tiek Ameri-
kos lietuvių, tiek gimtojo krašto reikalais.
Jis šlovingai ir tiesiai nuėjo ne trumpą gyve-
nimo kelią, užtarnautai nusipelnėdamas visų
dorų tautiečių gilią pagarbą.

Alb. BERNOTAS

VANDENS KALBA

Lyja, į vandenį lyja. Kad skalbia!
Tokią, tik šitokią tiesą man duok!
Turi nežemiškai tikslią kalbą
Žemės vanduo ir dangaus vanduo.

Ežeras čeža lyg popieriaus lakštas.
Ką tu taip greitai, lietau, rašai!
Tūkstančius mylių blaškytas ir neštas
Lašas — betarpiškiausi ryšiai.

Žodžių nėra. Gal kad aš nežinočiau,
Kaip sudėtingi vandens reikalai!
Valtis — per lietu. Lašų tartum žodžių
Neiškraipys pasimaišę irklai.

Tartum irklų pakaušin smogia
Drėgno liežuvio briauna. Tai šit —
Nesididžiukim, be vargo išmokę
Šakėmis ant vandens rašyt. —

Lyja į vandenį, lyja. Vartai —
Permerkti vartai prie žvejo trobos.
Kaip pasibelsti! Kaip žodį pratarti!
Kaip man pramokti vandens kalbos!

Justinas
Marcinkevičius

VASAROS
IŠPŪDIS

Iš horizonto
atleikia žalias
vasaros raitelis:
žalias jo pėdsakas,
žalias šešėlis
peršoka upę,
kopia į skardį,
kyla į kalną,
aplenkia ežerą,
nugula pakele —
atleikia, atleikia
nesulaikomai, tiesiai,
visu horizontu
kaip jūra užgriūna,
griebia ir nešasi,
nešasi, nešasi —

o, kaip svaigina
žalias lėkimas,
o, mano lengvas
žalias likimas,
šitaip — be galo,
šitaip — be krašto,
žalias gyvenimas,
jokio kontrasto,
žalias lėkimas,
žalias likimas,
tiktai ant lauko
kaip įspėjimas
varva raudoni
aguonų lašai:
o, vargšas raitelį,
užsimiršai. . .

SENA
ABĖCĖLĖ

Taip supa lopšį.
Taip duoną minko.
Taip geldą tašo
iš medžio minkšto.

Taip rankom kulia.
Taip girnom mala.
Taip dega vopną.
Taip verda smalą.

Štai šitaip verkia.
Štai šitaip juokias.

Taip audžia juostą.
Taip juostą juosias.

Taip kala arklą.
Taip kardą kala.
Taip apšarvuoti
eina į karą.

Šitaip iš karo
grįžta negrįžta.
Šitaip prie kapo
epušė girgžda.

PAVASARIO
LAUKIMAS

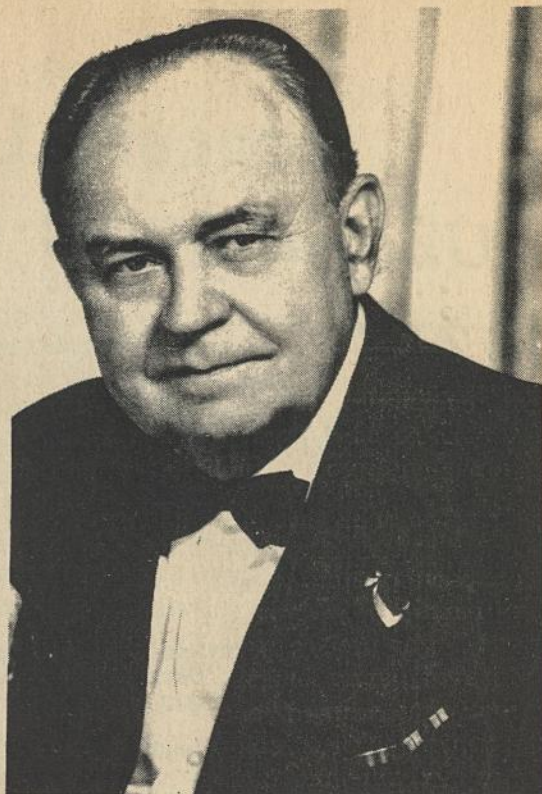
Apie ką mes mąstysim šįryt,
mes, užgesusios žemės vaikai?
...Miško žvėrys šnervėm atšildys
upių ledą — ir upės įkais,
ir akmuo pasisuks į saulę,
gyvas vėjas medžiais nubėgs.
Vėl stovėsime, ištiesę saują,
lyg prie lopšio, lyg prie duobės.
Kaip stebuklas, žolelė kalsis,
paprastai ir beprasmiškai taip.
Pirmą grūdą žemė paskalsins
ir iškels jį — aukštai, aukštai.
Ak, mieloji, — sakysiu, — šypsokis,
vėl ant žemės apsiaustą patiesk...
Lyg molinis trapus qsolis
mes dar esam pilni būties.

Donelaitis angliškai

ALEKSYS CHURGINAS

Mūsų nemirtingojo būrų dainiaus Kristijono Donelaičio žodis pastaruoju metu vis plačiau sklinda po pasaulį. Nespėjome dar atsiidžiauti įspūdingu "Metų" vertimu į vokiečių kalbą (ši didžiulį darbą atliko daktaras M. Budenzigas), kai mus pasiekė kita ne mažiau maloni žinia: Jungtinėse Amerikos Valstijose pasirodė garsioji Donelaičio poema angliškai. (The Seasons by Kristijonas Donelaitis, Rendered from Lithuanian into English verse by Nadas Rastenis, Introduction and Editing by Elena Tumas, Ph. D. LITHUANIAN DAYS PUBLISHERS, 1967.) Jos vertimas priklauso Nadui Rasteniiui (gimė 1891 metais Lietuvoj, emigravo į Jungtines Valstijas 1911 m.), kuris yra paskelbęs Amerikos spaudoje ir originalių eilėraščių; tatau labai svarbu pažymėti, nes poezijos kūrinį atkurti kitos kalbos priemonėmis, be abejo, gali tiktai poetas. Nado Rastenio darbą redagavo ir įvadą knygai parašė filosofijos daktarė Elena Valiūtė-Tumienė, kuri šiuo metu dėsto anglų ir pasaulinę literatūrą Kalifornijoje. Jai taip pat nėra svetima poezija: per pastarąjį dešimtmetį yra išėję du jos eilėraščių rinkiniai. Knyga išleista gražiai ir rūpestingai — papuošta V. K. Jonyno iliustracijomis, nurodytas lietuviškų tikrinių vardų tarimas.

Donelaitis — didžiulis, savitas, nepakartojamas talentas, kuris privalo praturtinti pasaulinės poezijos lobyną. Ir mes nuoširdžiai dėkingi Nadui Rasteniiui už tai, kad jis, negailėdamas jėgų ir triūso, ėmėsi šio atsakingo ir garbingo darbo. Neabejoju, kad anglų poezijos kalba, kurios klodus įpureną galingas Šekspyro genijus ir nemaža kitų didelių poetų, kuo puikiai galima atkurti Donelaičio poetiką, leisti pajust angliškų eilių skambesį bei vaizduose Donelaičio poemos gaivalingą galią ir amžiną jaunumą bei žavesį. Svarbu yra

"METŲ" vertėjas Nadas Rastenis

pradėti žygį. O kadangi pradžia padaryta, lieka tik palinkėti geros kloties, ryžto ir išvermės tolesnėje poetinėje kelionėje.

ALBINAS ŽUKAUSKAS

MYLIMOJI GULBĖ

Kitos Lietuvos jau nerast man.
Matyti, kad čia ir numirt reiks.
Smalingą pušinį karstą
Sukirs lietuviški kirviai.

Lydės jovarai į kalvą,
Gėdėdamos volungės klykaus.
Linguos mano varganą galvą
Nešėjai ant vieškelio lygaus.

Paliks, į velėną paguldę,
Virš ežero ūkanos skleisis.
Aš Lietuvą — mylimą gulbę —
Sapnuosiu — man viską atleis ji.

IŠ UŽMARŠTIES GRĮŽĘS POETAS

JONAS PETRONIS

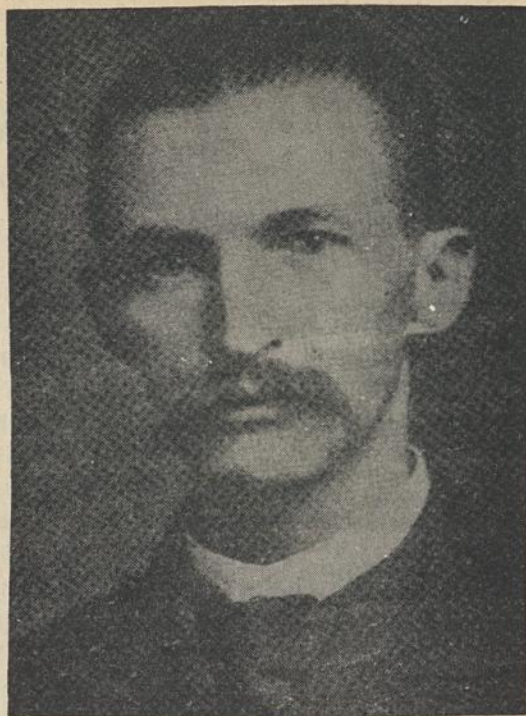
Šio amžiaus pradžioje lietuvių darbininkai, ypač išeivijoje, dažnai dainuodavo "Darbo žmonių giesmę", kurios trečiasis posmas taip skambėjo:

Tegul kaip griausmas sudundės
Narsa iš mūs krūtinės;
Gėda tam, kurs rankas sudės
Ir neis ant paskutinės!
Mes kuopoj -- kaip skala,
Nejudanti, drūta.
Tad stokim į elles,
Ir kardas mus nuves
Į puikų laisvės rojų!

Šiandieną šios dainos jau niekas nebedainuoja, tačiau jos autoriaus vardas visam laikui išliks lietuvių literatūros istorijos puslapiuose. Tai -- Jonas Mačys, pasirašinėjęs Kėkšto slapyvardžiu, vienas ankstyvųjų lietuvių revoliucinės poezijos atstovų. 1967 m. gruodžio 10 dieną sukako šimtas metų nuo jo gimimo.

Dar besimokydamas Marijampolės gimnazijoje, J. Mačys-Kėkštas pamėgo literatūrą, kritiškai ėmė vertinti carizmo vykdomą represijų politiką lietuvių tautos atžvilgiu, susipažino su demokratinėmis ir socialistinėmis idėjomis, leido rašytinius laikraščius, pats pradėjo kūrybinius bandymus. Vėliau suartėjo su pažangiais to meto lietuvių veikėjais, tapo vienu uoliausių "Aušros" bendradarbių.

Po kurio laiko J. Mačys-Kėkštas daugiau pakrypo į poeziją, kūrė ir vertė eilėraščius, kuriuose reiškėsi demokratinės tendencijos, revoliuciniai motyvai. Ypač šie motyvai sustiprėjo, kai poetas 1900 m. atvyko į Jungtines Amerikos Valstijas ir ėmėsi redaguoti Vienybę lietuvininkų. Lietuvoje J. Mačys-Kėkštas neturėjo tiesioginio sąlyčio su darbininkų klase. Patekęs gi į Pensilvanijos angliakasių tarpą, jis tartum iš naujo atgijo, visą energiją paskirdamas kūrybai ir darbininkų gyny-

JONAS MAČYS-KĖKŠTAS
(1867 - 1902)

mo reikalui. Ypač daug jis nuveikė per Vienybę lietuvininkų 1902 m., kai prasidėjo didysis Pensilvanijos angliakasių streikas. Laikraštis daug spausdino streiką remiančių straipsnių. Viename jų buvo rašoma: "Vienok šiandien beveik aišku, jog kapitalo galybė, paremta ant skriaudos ir išnaudojimo, turi nusilenkti prieš darbo ir darbininkų vienybę". Revoliucinio pakilimo pagautas, poetas Amerikoje per trumpą laiką parašė didžiąją savo geriausios poezijos dali.

J. Mačys-Kėkštas mirė 1902 m. gruodžio 15 d. džiopa, kuri jį pakirto pačiame amžiaus ir kūrybos brandume. 1935 m. urna su jo palaikais buvo nugabenta į Lietuvą.

J. Mačys-Kėkštas neišleido jokie rinkinio. Po mirties tai padarė jo bendraminčiai ir gerbėjai Amerikos lietuviai. Daktarai J. Baltrušaitienė ir F. Matulaitis surinko iš periodikos ir rankraščių, o broliai Baltrušaičiai 1910 m. Pittsburghe išleido "Mačio-Kėkšto eiles". Knygoje buvo išspausdintas poeto portretas su autografu ir trumpa biografija. Šis rinkinys buvo nepilnas ir netobulas, tačiau antro leidinio poetas susilaukė negreit. Buržuazijos valdymo laikotarpiu J. Mačys-Kėkštas dėl savo revoliucingumo buvo ignoruojamas. Tarybų Lietuvoje jo rinkiniai raštai buvo išleisti 1948 m. ir 1961 m., ištaisant visus pirmojo leidinio netikslumus. Daugelių dešimtmečių buvęs užmarštyje poetas grįžo į lietuvių literatūrą.

Kompozitorius J. Nabažas

JUOZAS GAUDRIMAS

1933 m. pavasarį Kauno konservatorija išleido pirmąją diplomantų laidą. Absolventų tarpe buvo ir jaunas kompozitorius Jonas Nabažas, savo kūryba ir pedagoginiu darbu muzikinei lietuvių kultūrai padėjęs suklestėti.

J. Nabažas gimė 1907 m. lapkričio 1 d. Jonavoje, tarnautojo šeimoje. 1923 m. įstojo į Kauno muzikos mokyklos smuiko klasę. 1927 m. atidarius kompozicijos klasę, J. Nabažas tapo pirmuoju jos studentu. Šią klasę, kuriai vadovavo kompozitorius J. Gruodis, jis po šešerių metų ir baigė.

Siekimas kiek galima daugiau praplėsti savo ne vien meninį, bet ir intelektualinį akiratį, J. Nabažą nuvedė į Kauno universitetą, kur jis keletą metų studijavo visuotinę istoriją.

1937 m. J. Nabažas išvyko į Paryžių pasitobulinti, tačiau prasidėjęs karas studijas nutraukė.

Po karo J. Nabažas pakviečiamas dėstyti teorinę muzikos discipliną Kauno konservatorijoje. Šį darbą kompozitorius tęsia Valstybinėje konservatorijoje.

Jau studijų metais J. Nabažas ėmė ieškoti savų kelių, iš savo mokytojo perėmė tai, kas jo kūryboje buvo ypač vertinga, novatoriška. Naujumas jau pastebimas J. Nabažo fortepijoniniuose kūriniuose (sonatoje, variacijose), o ypač diplominiame darbe — simfoninėje poemoje "Daina apie liūdesį ir džiaugsmą", sukurtoje 1933 m.

Į lietuvių kompozitorių šeimą atėjo giliai mąstantis, linkęs į filosofinį apibendrinimą kompozitorius.

1940 m. J. Nabažas parašė kapričio smuikui ir fortepijonui ir simfonines variacijas. Stambiausias pokario metų jo kūrinys —

styginis kvartetas. Tai lyg ilgai kauptos energijos prasiveržimas.

Dar mokydamasis muzikos mokykloje, J. Nabažas ėmė harmonizuoti lietuvių liaudies dainas bei kurti originalias. Tą darbą jis tęsia ir dabar.

J. Nabažo kūryba negausi, tačiau kiekviename net ir nedideliame jo kūrinyje jaučiama meistro ranka, besistengianti nušlifuoti kiekvieną taktą, kiekvieną gaidą.

Kompozitorius kartu ir muzikologas. Dar 1952 m. jis parašė pirmąją monografiją apie lietuvių muzikos klasiką, savo mokytoją J. Gruodį, o dabar rašo monografiją apie kompozitorių ir dirigentą J. Tallat-Kelpšą.

J. Mikėnas. „Taika“.

Aleksandras Fromas - Gužutis

Aleksandras Fromas - Gužutis kaip rašytojas ir dramaturgas

BRONIUS KUOSA

1822 metų gruodžio 12 dieną Raseiniuose, bajoro-tarnautojo šeimoje gimė Aleksandras Fromas.

A. Fromas mokėsi Kražių gimnazijoje. Ją baigęs, tarnavo įvairiose įstaigose — dirbo Raseinių žemės teisme raštininku, paskui Kauno gubernatoriaus raštinėje ir kitur. Pusamžis būdamas, jis nusipirko Girkalnio valsčiuje viensėdį, kuriame ir pragyveno iki mirties (mirė 1900 metų rugpiūčio 20 d.).

Kaip galima spręsti iš gausaus rankraštinių ir spausdinto palikimo, A. Fromas (slapyvardžiu Gužutis) kūrybai pašventė didžiąją savo gyvenimo dalį (beje, anaiptol ne visi jo rankraščiai ir yra išlikę).

Ką ir kada A. Fromas-Gužutis pradėjo rašyti, sunku dabar beatsekti. Viena aišku: bendradarbiauti spaudoje ("Aušroje" ir kituose ano meto leidiniuose) jis pradėjo 1889 metais. Neabejotina ir kita: rašyti jis bus mėginęs kur kas anksčiau.

A. Fromas-Gužutis yra išbandęs įvairius literatūros žanrus. Paliko kelioliką eilėraščių, nemaža grožinės prozos kūrinų — apsakų, apsakymų, publicistinių rašinių, poezijos vertimų, o visų daugiausia — dramos veikalų, kuriais labiausiai ir pagarsėjo.

Tiesa, tai buvo buržuazinių-liberalinių pažiūrų asmenybė. Rašytojas laikėsi religinės ideologijos, neišvengė ir nacionalistinio

nusiteikimo. Vis dėl to jo kūryba, visų pirma realistinio pobūdžio rašiniai, prašoko ribotą jo pasaulėžiūrą, juose atsispindėjo pažangios to meto tendencijos. Iš grožinės prozos A. Fromo-Gužučio kūrinų ryškiausias yra "Vargdieniai", paties rašytojo pavadintas apysaka. O iš tikro — sudėtas iš kelių pasakojimų, apybraižų, publicistinių nuotrupų. Šis veikalas išspausdintas 1893 metais, o vaizduoja dvarininkų santykius su valstiečiais-baudžiauninkais. Tai vienas ryškesnių kūrinų apie baudžiąvą ir jos baisumus. Kitas prozos veikalas, išspausdintas 1895 metais, — apysaka "Patėviai", kurioje vaizduojama, kad praėjusio šimtmečio viduryje jauni vyrai buvo imami į rekrūtus. Dar vienas paminėtinas šio rašytojo prozos kūrinys — "Mūsų praeities ir dabarties paslaptys". Čia atskleidžiamos baudžiąvos ir pobaudžiąvinių laikų negerovės, vaizdžiai, satyrinėmis spalvomis piešiami valdžios atstovai.

...Tai buvo pirmas toks produktyvus lietuvių dramaturgas, parašęs daug pjesių, dabar skirstomų į tris grupes: pirma — vaizduojančios tolimą Lietuvos praeitį, antra — lietuvių tautosakos bei mitologijos motyvais parašyti kūriniai ir trečia — kūriniai iš rašytojo laikų. Pjesės, kuriose idealizuojama Lietuvos praeitis, ten piešiamas, deja, su istorine tiesa nedaug ką bendra teturįs vaizdas, nėra reikšmingas, įdomios daugiau kaip autoriaus fantazijos išbandymas. Tai "Gedimino sapnas", "Kauno pilies išgriovimas 1362 m.", "Eglė, naujapilės kunigaikštaitė", "Vytauto verguvė Krėvoje", "Vaidilutė arba Žemaičių krikštas" ir t. t.

Tautosakiniais bei mitologiniais motyvais sukurtos pjesės — "Eglė žalčių karalienė", "Rūmai ežero dugnuose", "Jūratė marių karalienė". Ypač populiarai buvo "Eglė žalčių karalienė"...

Kur kas svarbesnės A. Fromo-Gužučio realistinės dramos: baudžiavinius santykius atskleidžianti penkiaveiksmė pjesė "Ponas ir muzikai", veikalas apie 1863 metų sukilimą "Baisioji gadynė", na, ir vienintelė šio rašytojo komedija, jo paties vadinta "juokžaisle" — "Gudri našlė". Dramose "Ponas ir muzikai", "Baisioji gadynė" autorius vaizdavo netolimą, gerai paties pažintą praeitį, ir matyt, todėl jos kur kas geriau pasisekusios, o ką jau bekalbėti apie gana šmaikščią, sodrią komediją, su ryškia kaimo buitimi, išjuoktais prietarų skleidėjais, su ryškiais satyriniais personažais.

Teisybė, mūsų dienų akimis žiūrint, A. Fromo-Gužučio kūryba sunkokai prilyginama tikrajam menui. Bet juk viskas gi prasideda nuo pirmųjų žingsnių — be jų nieko nebūtų. Už tuos pirmuosius nelengvus, bet vaisingus žingsnius lietuvių literatūros istorija Aleksandrą Fromą-Gužutį ir įsirašė į savo puslapius.

VILNIUJE 1966 m. bankete pagerbimui Valės Norvidaitės, minint jos 70-metį. Ši miela lietuvių tautos dukra Smetonos viešpatavimo laikais kalėjime išsėdėjo 14 metų!

Nuotrauka Jurgaičio. Joje iš dešinės į kairę: A. Snieckus, A. Bimba, Aukščiausiosios tarybos prezidento sekretorius St. Naujalis skaito sveikinimą, Valė Norvidaitė ir J. Matulis.

Laiškas iš Druskininkų

GERB. REDAKTORIUI.

Širdingai dėkoju už Jūsų žurnalą "Šviesa". Su dideliu įdomumu jį skaito "Dainavos" sanatorijos darbuotojai ir poilsiautojai.

Priimkite nuoširdžią užuojautą dėl redakcinės komisijos nario R. Mizaros - Amerikos lietuviškojo Ažuolo mirties. Žemai nulenkiamo galvas Jo atminimui.

Siunčiame širdingiausių sveikinimus 1968-ųjų Naujųjų Metų proga žurnalo "Šviesa" redakcijai, bendradarbiams ir Amerikos lietuvių Darbininkų Literatūros d-jos nariams. Linkime geriausios sveikatos, didelės asmeninės laimės ir kūrybinės sėkmės.

Su pagarba,

E. KRIAUCIŪNAITĖ
"Dainavos" sanatorijos
vyr. gydytoja

AMERIKA

Vaižganto akimis

Kan. J. Tumas - Vaižgantas

JONAS PETRONIS

1911 m. liepos 6 d. Čikagos geležinkelio stotyje iš traukinio išlipo du kunigai. Tai buvo keleiviai iš tolimos Lietuvos: Kauno Karmelitų parapijos klebonas kun. Konstantinas Olšauskis ir Laižuvos parapijos ganytojas kun. Juozas Tumas. Abu jie tuo metu Lietuvoje buvo gana plačiai žinomi. K. Olšauskis — katalikiškų "Saulės" (švietimo) ir "Šv. Juozapo" (darbininkų) draugijų steigėjas ir pirmininkas, o J. Tumas — rašytojas Vaižgantas, laikraščių redaktorius, liepsningas oratorius. Jų vardai liko Lietuvos istorijoje, tik ne viename puslapyje. J. Tumas tapo lietuvių literatūros klasiku, o K. Olšauskis — aršiu reacionieriumi, gyvenimo pabaigoje susitepusiu rankas žmogžudyste.

KAS ATVILIOJO TUOS DU KUNIGUS UŽ ATLANTO?

Piniginiai reikalai. Mat, "Saulės" draugija savo mokymo įstaigoms buvo užsimojusi pastatyti Kaune rūmus už 126 tūkstančius tuometinių rublių. Kaip dauguma anų laikų draugijų, "Saulė" vertėsi iš aukų. Surinkti gi tokią sumą Lietuvoje maža tebuvo vilties. Tad K. Olšauskis sugalvojo nuvažiuoti pas užjūrio lietuvius ir talkon pasikvietė J. Tumą.

Šis iš karto purtėsi, nes apie Ameriką buvo pačios blogiausios nuomonės. "Rodos, patsai velnias Mefistofelis išsirinko tą šalį, — samprotavo jis, — prirodyti svietui, kad aukso stabas valdo jį ir kokie iš kraujo ir sugadintos dvasios atnašai (afieros) yra tam aukso stabui kraunama; kaip tasai prakeiktas

Liuciferio padaras — pinigas suteršia visa, net ir tai, kas kyla iš gryniausios širdies, nekalčiausių jausmų ir ketinimų."

Vis dėlto J. Tumas K. Olšausko kvietimą priėmė: jis norėjo ir "Saulei" padėti, ir susipažinti su "Mefistofelio šalimi", kurion persikėlė tūkstančiai lietuvių.

Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai darbininkai "Saulei" dėjo centus, dėjo dolerius ir sudėjo iš viso 17 tūkstančių. Anais laikais tai buvo gana apvali suma.

J. Tumas į lietuvių emigraciją jau iš seno žiūrėjo kreivai. "Išėivybė į užjūrį, — sakė jis, — tikras ir vienatinis mūsų tautos kraujaleidis, tautos kūno silpnintojas". Tad ir sakydamas "Saulės" labai prakalbas, jis karštai smerkė emigraciją, ragino tautiečius grįžti į gimtąjį kraštą.

Parvažiavęs į Lietuvą, J. Tumas parašė knygą "Ten gera, kur mūsų nėra, arba neapleiskime Tėvynės", kurią 1912 m. išleido Šv. Kazimiero draugija Kaune. Šią knygą autorius skyrė ne kelionės išspūdžiams aprašyti, o "dar neišėjusiems broliams" nuo emigracijos atgrasyti. Ir visas J. Tumo publicistinis talentas, karštas temperamentas pašvęstas tam tikslui.

J. Tumas emigracijos priežasčių nenagrinėja — jis tik konstatuoja patį faktą. Jaunosios kartos plūdimas į užjūrį, jo manymu, didžiausias nuostolis tėvynei.

Kadangi lietuviai išėiviai nei dideliu organizuotumu, nei dosnumu nepasižymį, reikia stengtis sumažinti emigraciją, besiruošian-

čius įtikinti, jog kalbos apie turtais plūstantį Amerikos darbininkų gyvenimą tėra prietarai, kurie "balamutija pinigų išalkusius".

"JOS MAIŠAI NEKIAURI"

Vos įkėlęs koją į Amerikos žemę, J. Tumas pamatė, kad ši šalis iš tikrųjų piniginga, tačiau jos maišai nekiauri, ir pinigai nebyra darbininkams į sterblę.

"Kaip žuvis žuvį, taip Amerikos kapitalas kapitalą ryja. Ir šiandien Amerikoje nebėra smulkiosios pramonės, atskirų šiaučių, siuvėjų — vis didelių didžiausios fabrikos, taip didelės, kad didesnių ir būti nebepali, nes jeigu atsirastų dar didesnė, pirmoji turėtų žlugti".

Toliau J. Tumas rašo, kad tiesiog nuo plūgo atvykę į pramonės centrus ir nemokėdami kalbos, lietuviai negali gauti geresnio darbo, išskyrus juodžiausią, o apmokami visų blogiausiai. J. Tumas vaizdžiai aprašinėja sunkų ir pavojingą Pensilvanijos angliakasių gyvenimą, baurų darbą Čikagos skerdyklose, kontrastui jį lygindamas su Lietuvos valstiečių triūsu.

Rašytojas pasakoja, kaip konvejerinis darbas atbukina žmogų, nualina dvasiškai. Negana to, kad ateivis darbininkas Amerikoje sunkiai dirba ir menkai uždirba, jis, nemokėdamas krašto kalbos, negali naudotis bibliotekomis, spauda, klausytis paskaitų, šviestis,

jam sunku mokytis. Pagaliau drauginio gyvenimo ir lietuviškos spaudos reikalus gadina išėivių tarpusavio ideologinis susiskaldymas, įvairūs nesutarimai, rietenos.

"NEAPLEISKIME TĖVYNĖS!"

Nesą Amerikoje nė tikros laisvės ar demokratijos: klastojami rinkimai, savivaliauja policija ir teismai. Be to, niuriame išėivių gyvenime daugybė įvairių ydų — girtavimas, kortavimas, muštynės, bylinėjimasis, šeiminė nesantarvė. Taip pavaizdavęs Amerikos lietuvių gyvenimą, J. Tumas rašo: "Neapleiskime tėvynės!" O ką daryti, kad nereikėtų dėl skurdo ar kitokių priežasčių bėgti iš gimtojo krašto? Ogi reikia čia pat, namuose, kuo daugiau šviestis, gerinti žemės ūkį, mokytis amatų, patiems imtis prekybos, pramonės, naudotis savojo krašto gamtos turtais. Tada nereikės bėgti iš tėvynės.

Dabar sunku pasakyti, kaip paveikė skaitytojus ši antiemigracinė J. Tumo knyga, ar daug žmonių ji atgrasino nuo Amerikos (juo labiau, kad po poros metų prasidėjo pirmasis pasaulinis karas, ir emigracija savaime beveik sustojo). Daug aiškesnis kitas faktas — J. Tumas buvo nepalėnkiamas emigracijos priešininkas, liepsningas patriotas, troškęs gimtajame krašte liaudžiai laisvės ir laimės.

TARYBINĖJE LIETUVOJE.

Ar bus PASAULIO PABAIGA?

E. VANDENIS

Bažnyčia, besiremddama šventraščio pasakomis apie pasaulio sutvėrimą ir apie jo pabaigos artėjimą, nuo senų laikų smerkia visus mokslinius teiginius šiuo klausimu, kaip eretiškus ir prieštaringus šventam raštui. O šventame rašte parašyta, kad žemė ir, aplamai, visas pasaulis nuo pat pradžios yra toks, kokią jį sutvėrė dievas, ir kad ateis laikas, kada įvyks pasaulio galas ir visi stos prieš dievo teismą. Todėl kalbėti apie kokią nors žemės vystymąsi, jos kitimą per milijonus metų -- didžiausia nuodėmė. Be to, kokia gi gali būti kalba apie milijonus metų, jei pagal šventą raštą dievas sukūrė pasaulį per 6 dienas tik prieš šešetą tūkstančių metų. 1920 m. Lietuvos teologas A. Jakštas bandė įrodinėti, kad po 1027 metų ateis pasaulio galas. Tad pagal jį žemė, ir kartu visas pasaulis, neišgyvens nė 10 tūkstančių metų.

MOKSLO ATIDENGIMAI

Tuo tarpu jau senovės persų padavimuose sakoma, kad pasaulis gyvuoja 12 tūkstančių metų, o babiloniečių astrologai teigė, jog jis turi net daugiau kaip 2 milijonus metų. Todėl labai nustebė lordas Kalvinas, 1862 metais apskaičiavęs žemės amžių ir gavęs tiesiog neįtikėtiną tam laikui skaičių -- 40 milijonų metų.

Vėliau geologai, derindami įvairius gamtoje sutinkamus faktus, niekaip nesutilpo į tuos 40 milijonų. 1899 metais anglas Džiolis apskaičiavo žemės amžių, siekiantį jau 300 milijonų metų, tačiau ir su juo nesutiko nei fizikai, nei chemikai, nei geologai, nes ir šis skaičius nesiderino su jų faktiniais duomenimis.

Tikslai XX amžiuje pačioje gamtoje buvo rastas geriausias žemės amžiui apskaičiuoti laikrodis. Tai atomų irimo procesas, kuriame švinas ir helis yra pagrindiniai laiko skaičiavimo elementai. Jų pagalba nustatyta, kad mūsų planeta turi apie 5 milijardus metų. Kaip matome, "neklustančioji" bažnyčia tik "truputį" apsiriko.

Bažnyčia dar tvirtina, kad žemėje viską tvarko dievas. Girdi, be jo valios čia niekas nekinta, be dievo žinios žmogui nė plaukas nuo galvos nenukranta. Štai prieš šias mintis ir vėl stojo mokslininkai, geologai. Garsusis rusų mokslininkas Lomonosovas rašė, kad žemė ir visas pasaulis anksčiau buvo kitoks, negu dabar, ir kad per visą laiką dėl įvairių gamtos reiškinių vyko dideli žemės kitimai.

Bažnyčia į šias Lomonosovo mintis nekreipė reikiamo dėmesio ir kovojo prieš jas, prisilaiky-

dama šventame rašte išdėstytos pasaulinio tvano idėjos. Esą žemėje buvo vienas dievo sukurtas pasaulis, vėliau jį dievas už žmonių nuodėmes sunaikino, užliedamas vandeniu. Išsigelbėjo tikslai Nojaus šeima su įvairiausių gyvūnų porėlėmis. Apie kitokią pasaulio kitimą bažnyčia nenorėjo ir girdėti.

KATASTROFIZMO TEORIJA

Kai kurie mokslininkai, kaip Kiuvje ir Smitas, pastebėjo, kad skirtinguose žemės sluoksniuose randamos skirtingų organizmų liekanos. Tuo pasiremddamas prancūzas Kiuvjė paskelbė katastrofizmo teoriją, pagal kurią žemėje retkarčiais įvyksta milžiniškos katastrofos, kurių metų žūsta viskas, o po to vėl iš naujo kuriasi naujas pasaulis, atsiranda nauji gyvūnai ir nauji augalai. Tuo būdu Kiuvjė, nepastebėdamas sluoksniuose įvairių tarpinių organizmų formų, vietoje vieno šventame rašte minimo tvano, bandė įrodyti daugelio pasaulių pradų ir pabaigų buvimą. O vienas jo pasekėjų -- de Bomanas -- priskaitė net 32 tokias katastrofas. Bažnyčios šalininkai, pasigriebę šią mintį, šaukė, kad ateis vėl pasaulio galas.

Šie vertingi mokslininkų radiniai su klaidingomis išvadomis neišsilaikė prieš kitų mokslininkų kritiką. Tiek bažnyčiai pasaulinio tvano idėjai, tiek ir katastrofizmo teorijai milžinišką smūgį sudavė Layelis. Jo teiginiai išvijo dievą iš negyvosios gamtos. Layelis tvirtino, kad esamų dabartinės gamtos reiškinių pilnai pakanka geologinei praeičiai paaiškinti ir visiškai nereikia ieškoti pašaliniių jėgų.

Layelio nuopelnas yra dar tas, kad jis puikiai apibendrinio iki 1830 metų susikaupusią įvairią geologinę medžiagą ir paskelbė plačiai savo progresyvias materialistines mintis. Už dievo idėjų išvayrą iš negyvosios gamtos bažnyčia Layeliui nedovanojo. Ji apjuodino jo asmenį ir beveik buvo išstūmusi iš visuomenės tarpo. Tačiau savo anks-tyvesnių pozicijų bažnyčia neatgavo. Layelio pėdomis nuėjo visa eilė kitų geologų.

TVANO IDĖJOS KILMĖ

Įdomu, iš kur į šventraščių pateko pasaulinio tvano idėja, kurią taip ilgai bažnyčia skiepijo žmoni- jos protui? Pasirodo, kad daugelis šventraščio pa- davimų visiškai sutampa su daug senesniais mi- tais ir padavimais, užrašytais senuose babilonie- čių raštuose. O šventraštyje minimas pasaulinis tvanas taip pat atitinka babiloniečių tvaną, tik pas-

tarieji jo nelaikė pasauliniu. Pasirodo, jóg babiloniečių minimas tvanas vaizduoja tikrą įvykį, susijusį su žemės drebėjimu Persijos lankoje. Šio tvano metu vanduo buvo apsėmęs didžiulį plotą Mezopotamijos žemumos, o šventraštyje vaizduojamas tvanas jokio realaus pagrindo neturi.

Bažnyčia, nepajėgdama kovoti su šviesiomis žmonijos mintimis, supratusi, kad savo pozicijų dėl pasaulio sukūrimo ir jo vystymosi neatgaus, persimetė į spėliojimą to, ko dar nėra, ir kalbėjimą apie tai, kas bus.

Jau nuo seno bažnyčia teigia, kad ateis pasaulio galas ir ta valanda, kada visi stos prieš dievo teismą. Ir, ieškodama tam patvirtinimo, be kitų faktų griebėsi kai kurių mokslininkų paskelbtos taip vadinamos "šiluminės mirties" idėjos, kurios esmė yra ta, kad visuose fiziniuose procesuose šiluminė energija išsisklaido ir šilti kūnai atšąla, dėl ko esą, atšalus žemei, gali išnykti visas gyvasis pasaulis. Ir čia bažnyčiai už akių užbėgo mokslas, kuris sako, kad šiluminė energija išsisklaidydama nedingsta, o pereina į kitą energijos formą.

DANGAUS KŪNŲ SUSIDŪRIMO TEORIJA

Kai kas bandė įrodinėti, kad pasaulis žus, kai susidurs du dangaus kūnai, pavyzdžiui, saulė su kokia nors žvaigžde. Bet mokslas įrodė, kad toje visatos dalyje, kurioje yra mūsų saulės sistema, žvaigždės yra vidutiniškai per 100 trilijonų kilometrų viena nuo kitos, todėl jų susidūrimas beveik negalimas. Be to, jei ir būtų toks susidūrimo atvejis, mūsų astronomai išpėtų jį iš anksto, panašiai kaip dabar numato daugelio planetų bei žvaigždžių judėjimą visai eilei metų į priekį, ir perspėtų žmoniją. O dabartinė technika, ypač kosmoso užvaldymo srityje, taip sparčiai žengia į priekį, jog neužilgo žmonės, jei tiktai to reikės, pajėgs persikelti į kitas planetas.

Kitos teorijos apie galimą saulės sprogimą taip pat sužlugo, nes įrodyta, kad mūsų saulė nepriklauso naujų žvaigždžių klasei, kuriose būna sprogimai. Tokiu būdu bažnyčia, neturėdama kuo įrodyti pasaulio pabaigos artėjimo dangaus sferoje, metėsi jos ieškoti, bažnyčios žodžiais tariant, į pragarą -- žemės gelmes.

Mokslas pastebėjo, kad žemės drebėjimai ir vulkanų išsiveržimai vyksta tik kai kuriose žemės paviršiaus vietose, būtent Viduržemio jūros ir Ramiojo vandenyno pakrantėse, Vidurinėse Azijos, Afrikos, Amerikos žemynuose ir kitur.

Labai stiprus žemės drebėjimas buvo 1869 m. Čilėje, kurio metu prasmego Katakači miestas. Žuvo beveik visi miesto gyventojai, nepriklausomai nuo jų tikėjimo ir pažiūrų. Tuomet dvasininkai sakė, kad taip už jų nuodėmės nubaudė dievas.

Ir štai nepraėjo nė šimtas metų, kai Čilėje 1960 m. gegužės mėnesį vėl sudundėjo žemė nuo stiprių požeminių smūgių. Vėl griuvo miestai, veržėsi ugnikalniai, liejosi ežerai, smego krantai, salos, liejosi milžiniškos vandenyno bangos, nuslaubdamos Čilės ir Ramiojo vandenyno pakrančių gyventojus Japonijoje.

Kai kurie religijos šalininkai, pamatę šio negirdėto masto, net 12 balų žemės drebėjimą Čilėje, ėmė šaukti apie pasaulio pabaigos artėjimą ir net-

V. ŽILIUS. Linoraižinys M. Sluckio romano "Laiptai į dangų" motyvais.

gi nustatė datą, būtent, 1960 m. liepos mėn. 13 d. Tačiau pasaulio pabaiga neivyko, ir gyvenimas vyksta toliau tiek Čilėje, tiek ir Alžyro pakrantėse, kur 1960 m. taip pat buvo smarkus žemės drebėjimas.

Šie katastrofiški gamtos reiškiniai vyksta ten, kur nesutvirtėjusi žemės pluta, kur vyksta jos aktyvus formavimasis.

Kadangi Lietuvos teritorija yra ant sutvirtėjusios žemės plutos dalies, todėl ir tokių katastrofiškų nelaimių Lietuvoje nebūna.

Be to, žemės drebėjimai yra dažni reiškiniai, kasdieniniai. Specialiais aparatais žemėje kasmet užregistruojama iki 10 tūkstančių drebėjimų, tačiau tokių katastrofiškų, kaip 1960 m. Čilėje, paistaiko vidutiniškai kartą per kelis metus. Toks žemės plutos formavimasis vyksta jau milijardus metų ir dar labai ilgai tęsis ateityje. Tad ir jis negali būti pasaulio pabaigos priežastimi. Tuo pačiu visi samprotavimai apie dievo siunčiamas bausmes, apie pasaulio pabaigą yra tik bažnyčios vadovų išmislus.

KODĖL GĄSDINA ŽMONES?

Gal kam nors neaišku, kodėl bažnyčia gąsdina žmones besitartinančia pasaulio pabaiga. Pirmiausia, jeigu įtikinsi žmogų, kad artėja pasaulio galas, tikintysis į dievą žmogus dar bandys pagerinti savo santykius su bažnyčia, norės užsitikrinti sau tariamą rojų pomirtiniame gyvenime. Jis taps pamaldus ir dvasininkams paklusnus, daug aukos bažnyčiai, ne vienas iš jų susigraudinimo minutę atiduos jai visas savo santaupas, visą turta. Štai čia ir slypi tikrasis bažnyčios tikslas.

Tik žmogus, apsiginklavęs mokslu, supranta, kad visi reiškiniai gamtoje turi savo priežastis ir jų reikia ieškoti ne antgamtiškose jėgose, ne dievybėje, ne religijos dogmose, o toje pačioje gamtoje. Tiktai žmogus, galvodamas apie ateitį, o ne laukdamas pasaulio pabaigos, sukurs gėrį sau ir kitiems žmonėms.

JIE ŽUVO KOVODAMI PRIEŠ BADA

PRISIMINUS KETURIS SUŠAUDYTUOSIUS 1931 M. KOVO 7 D.

ALISĖ JONIKIENĖ

Keletą metų siautusi nedarbo krizė darbo žmonėms jau buvo įgriususi. Bedarbių šeimos badavo ir šalo. Negalinčių užsimokėti nuomą baldus mėtė į gatves. Kai kurių santaupos žuvo bankuose; kitų pateko kitiems už mažą morgičių. Darbininkai, bandydami išsimokėti, skriaudė save ir šeimas, ir pagaliau liko be namų ir be cento.

Bedarbiai, susispietę į Bedarbių Tarybas, svetainėse įsisteigė virtuvėles. Gavę nuo simpatingo biznierėlio (kurį krizė taipgi vargino) gabalą mėsos ir senesnių daržovių, išsivirė sriubos ir pasimirkydami kepyklų suaukotą seną duoną, valgė, kūne gyvybę palaikyti.

Visoj šalyje bedarbiai kovo 6 d. masėmis išėjo į gatves ir demonstravo, duodami ženklą, kad jų kantrybė baigia išsisemti, kad taip ilgai negalės kentėti. Į jų reikalavimą "darbo ar duonos", policija atsakė lazdomis.

Detroitė bedarbių buvo gana daug: apie 150,000; apie 85,000 jų buvo Fordo darbininkai. Laiks nuo laiko išgirde, kad Fordas žada samdyti, bedarbiai vidurnaktį išeidavo iš namų, kad galėtų pirmučiausiai pasiekti Fordo vartus, ir per naktį drebėdami — laukė tos "laimės" — gauti darbą! Bet iš tūkstančių tik keliems tekdavo ta laimė. Kitus raitoji policija išvaikydavo.

Bedarbių Tarybose ir tuolaikinės Automobilų Darbininkų Unijos susirinkimuose bedarbiai svarstė, diskutavo, ką daryti. Pagaliau nusitarė suruošti demonstraciją prie Fordo dirbtuvės Dearborne, išrinkti atsakomingus asmenis, sudaryti reikalavimus ir Fordui įteikti.

DEMONSTRACIJA PRIE ĮMONĖS

Kovo 7 d., 1931 m., rytas buvo šaltas. Susirikiavę po aštuonis eilėje, demonstrantai drebėdami žygiavo link Dearborno, dainuodami darbininkiškas dainas ir laiks nuo laiko paleisdami šūkius: "Mes norime duonos, ne trupinių". "Mes norime darbo, arba algos!"

Kelios kolumnos demonstrantų iš skirtingų pusių susitiko kampe Fort Street ir Miller Road. Čia Bedarbių Tarybos Michigano distrikto vadas Al Goetz, pamojęs, kad visi sustotų, pasilipo ant sunkvežimio ir demonstrantus perspėjo laikytis disciplinos, nesikarščiuoti, kad neįvyktų jokio sumišimo. Ne sukilimui jie šiandien žygiuoja link Fordo įmonės, o tik įteikti savo teisingų reikalavimų!

ĮVYKSTA SUMIŠIMAS

Besiartinant prie Dearborno rubežiaus pasirodė, kad Dearborno policija ir Fordo tarnai laukė demonstrantų. Goetz vėl perspėja visus laikytis ramiai.

Demonstrantams prisiartinus prie rubežiaus, policija sušunka: "Sustokit arba šausime!"

Demonstrantai maršuoja pirmyn. Iš Fordo sargų (policijos ir jo paties tarnų) pasileidžia ašarinė bomba. Vėjas, lyg pritardamas demonstrantams, pasuka dujas kiton pusėn ir demonstrantai grumiasi tolyn. Pasi-girsta šūviai. Demonstrantai blaškosi į visas puses, bet iriasi pirmyn. Vienas jų mirtingai pašautas. Iš didelės dūdos Fordo įmonėje į demonstrantų kojas pasileidžia srovė šalto vandens. Galiausiai pasigirsta mašininė pa-

tranka ir tuoj trys demonstrantai puola negyvi, daugelį sužeidžia.

Tai badaujantiems darbininkams buvo toks Fordo atsakymas.

Užsibaigus demonstracijai, keturi lavonai nuvežti į darbininkų svetainę ir vienas šalia kito pašarvoti. Tai buvo Joe York, Joe Bussell, Coleman Leny ir Joe DeBlasio. Kiek vėliau ligoninėje iš daugelio sužeistų, mirė ir negras Williams.

Per kelias dienas minios žmonių — darbininkų, smulkių biznierių ir kitų nuo siaučiančios krizės nukentėjusių asmenų eilėmis ėjo į Ferry Hall atsisveikinti kritusiųjų kovoje. Laidotuvių dieną Detroito gatvės kimštinais užsipildė per ištisą miestą žygiuojančių link kapinių žmonių. Miesto parkuose tūkstančiai klausėsi kalbėtojų, kurie aiškino, kaip prie Fordo dirbtuvės įvyko žudynės.

KAS JIE TOKIE

Iš keturių kritusių arčiausiai teko pažinti Joe York. Jis buvo angliakasio sūnus, devyniolikos metų amžiaus. Gyveno jis tam pačiam bute, palėpėje. Buto savininkai dd. Kubiliai (jau mirę) laikė jį nemokamai, nekartą dar ir pamaitindavo. Nesykį anksti ryto išeidamas dalinti plakatų prie dirbtuvių Joe ir pas mus išgerdavo karštos kavos puoduką ir šio to užkąsdavo. Dieną nueidavo į bedarbių užlaimą virtuvę ir ten pavalgydavo. Organizacija, kuriai jis atsidavusiai dirbo, negalėjo algos mokėti. Gerai, jeigu būtinumo išlaidoms kiek galėdavo duoti. Bet Joe York buvo pilnai atsidavęs darbininkų klasei ir sunkumų nebijojo: dirbo kol jo gyvenimą užbaigė kulka!

Joe Bussell (žydų tautos) buvo smulkaus biznieriaus sūnus, dar tik 16 m. amžiaus, bet gan stambaus sudėjimo... atrodė kiek senesnis. Nors dar jaunas, bet jis jau rimtai žiūrėjo į gyvenimą ir suprato, iš kur kyla darbo žmonių vargai, nelaimės, ir atsidavusiai stoji į jų eiles. Bedarbiams jis padėdavo rinkdamas iš biznierių maistą.

Niekad nepamiršiu, kaip jo motina per šermenis visą laiką sėdėjo šalia jo karsto arba apstulbusi stovėjo lyg kokia statula, jos akys lyg stiklinės! Bet ji neverkė. Užkalbinus, tyliai kalbėjo: "Aš didžiuojuosi, kad jis krito kovodamas už darbininkų reikalus".

Coleman Leny irgi buvo kovingas darbininkas. Veikė bedarbių eilėse.

Joe DeBlasio nekartą buvo policijos apdaužytas prie miesto rotūšės bedarbių demonstracijose arba padedant negrų šeimai sukraustyti iš namų išmestuosius baldus. Jo mėgiamiausias užsiėmimas, tai platinimas darbininkų dienraščio "Daily Worker". Pats skaitė ir darbininkus ragino gerai teoretiniai apsišarvoti, kad geriau suprastų kaip savo reikalus ginti.

Tai tokia keturių žuvusių kovoje prieš badą 1931 m. kovo 7 dieną trumpa istorija.

Žvejas.

Kaip ateistas žiūri į mirtį

JUOZAS RAGAUSKAS

1967 METAIS LIETUVOJE MIRĖ BUVĘS KUNIGAS IR VISOS EILĖS KNYGŲ AUTORIUS JONAS RAGAUSKAS. VIENAS PASKUTINIŲ JŲ JO PARAŠYTŲ STRAIPSNIŲ "ATEISTAS IR MIRTIS" MUMS VISIEMS ĮDOMUS. TAD MES JĮ IR PATEIKIAME "ŠVIESOS" SKAITYTOJAMS. - REDAKCIJA.

Tikintieji ne kartą man sakydavo: "Dabar, kol sveikas, drąsiai kalbi prieš tikėjimą ir dievą. Bet ką darysi, kai sunkiai susirgsi ir būsi mirties patale?" Ir pridurdavo: "Visi bedieviai prieš mirtį šaukiasi kunigo, nori susitaikyti su dievu, tik, deja, ne visiems pasitaiko galimybė išsigelbėti".

KAIP SU TUO "ATSIVERTIMU"?

Apie ateistų priešmirtinį "atsivertimą" ar bent pastangas "grįžti prie dievo" tikintieji daug kalba. Teisingiau sakant, taip kalba jų norai: jie tiki tuo, ko nori, tai yra, norimą dalyką laiko faktu. Šis jų noras sukūrė daug prasimanymų ir šmeižtų apie žymesnių ateistų mirtį. Antai, tikinčiųjų tarpe plačiai pasklidęs prasimanymas apie baisią Voltero mirtį...

Daugelis tikinčiųjų, matyt, laukia ir mano mirties, kada ir man ateisianti baisyji bedievių valanda, ir aš pasmerksiąs savo "paklydimą", susitaikysiąs su bažnyčia — arba mirsias panašiai, kaip Volteras.

Taip galvojantiems aiškinau, kad žmogus miršta taip, kaip gyvena: tikintieji — tikėdami, ateistai — netikėdami. Išimčių šioje taisyklėje, žinoma, pasitaiko: kartais ir tikintieji senatvėje nustoja tikėti. Pavyzdžiui, žinomas Lietuvoje aukštas evangelikų dvasininkas, superintendentas J. Šernas nutraukė ryšius su religija netrukus prieš savo mirtį. A. Vikertienė tapo ateiste irgi sulaukusi žilos senatvės. Manau, kiekvienas tikintysis pa-

žįsta vieną kitą žmogų, nustojusį tikėti savo amžiaus pabaigoje.

Pasitaiko, kad ateistas prieš mirtį "atsiverčia", pradeda šauktis dievo. Tokius reiškinius tikintieji apibendrina, laiko antgamtiniais ir mano, kad jie įrodo dievo buvimą. Tuo tarpu tai paprasčiausios "išimtytys iš taisyklės", išaiškinamos visai paprastai. Juk prieš mirtį žmogui dažniausiai tenka sunkiai kentėti, kyla natūrali mirties baimė. Nusilpsta jėgos, aptemsta sąmonė, proto veiklą nustelbia jausmai. Vadinasi, prieš mirtį susidaro tokia būseną, kurioje žmogus kartais nebepajėgia blaiviai galvoti, pasiduoda jausmų poveikiui. Štai kur glūdi priežastis tų išimtinų atvejų kai ateistas prieš mirtį "grįžta prie dievo". Tai nenormalios, nesveikos žmogaus fizinės ir dvasinės būsenos reiškinys.

Dėl savęs paties aš tikintiesiems sakydavau: "Nežinau, kaip bus su manimi mirties atveju. Galimas daiktas, kad aš mirdamas šauksiuos dievo. Bet jei taip atsitiktų, tai būtų mano sąmonės sutrikimo padarinys. Dabartiniai mano ateistiniai įsitikinimai yra tokie tvirti, kad neturiu dėl jų jokių abejonių. Ir jei mano sąmonės neaptemdys mirties baimė ir fiziniai skausmai, aš mirsiu ramiai, netikėdamas nei dievu, nei pomirtiniu gyvenimu".

MANO IŠGYVENIMAI

Ir štai aš pavojingai sergu. Patyriau sunkią operaciją. Buvau atsidūręs ir, gal būt, tebesu mirties akyvaizdoje. Vežamas į ope-

racinę ir guldamas ant operacijos stalo, skaičiau tegu ir su gana reta, bet realia galimybe, kad, būtent, operacijos metu gali neišlaidyti širdis, ir aš mirsiu operuojamas.

Todėl iš anksto padėkojau gydytojams ir medicinos seserims už jų triūsą su manimi, galvodamas, kad gal nebeturėsiu kitos galimybės tai padaryti. Regėdamas pro langą sprogstančias medžių šakas, "dėl visa ko" atsisveikinau su pavasarėjančia gamta. Gal tai paskutinis mano žvilgsnis į pasaulį.

Žodžiu, buvau tokioje padėtyje, kada, tikinčiųjų manymu, pats laikas ateistui susirūpinti, išsigąsti, pulti į paniką, galvoti apie amžinybę. O kaip buvo iš tikrųjų?

Tuo atveju, jei mirčiau, neatlaikęs operacijos man buvo gaila palikti šeimą, artimuosius, gamtą, neperskaitytas knygas. Ir viskas. Jokios panikos, jokios "dievo teismo" baimės. Mano pasaulėžiūroje neįvyko jokių paktimų, nekilo abejonių dėl dievo nebuvimo. Jaučiausi ir jaučiuosi šiuo metu, kai mano ligos baigtis tebėra neaiški, visai normaliai, — taip, kaip jaučiausi, būdamas sveikas.

O prisimenu 1944 metų vasarą. Dievą ir pomirtinį gyvenimą tada tikėjau Tarybinei Armijai išvadavus Panevėžį, naktį vokiečių aviacija bombardavo miestą. Tūnodamas slėptuvėje, aplinkui sproginėjant bomboms, drebėjau iš baimės. Bijojau mirties, nes nebuvau tikras, ar esu "malonės stovyje", tai yra, ar mirties atveju mano siela nepateks į pragarą. Žadinau širdyje galestį už nuodėmes ir vis tiek bijojau dievo.

Tuo būdu aš savo kailiu esu patyręs tą tiesą, kad tikinčiam žmogui mirtis sunkiau, negu netikinčiam. Mat, jei ateistas prieš mirtį pergyvena tik natūralią, zoologinę mirties baimę, tai tikinčiajam mirtis baisesnė tuo, kad jis bijo pragaro, nuo kurio visiškai neapdraudžia religija nė vieno tikinčiojo.

Kaip buvęs tikintysis, noriu tiems, kurie tiki dievą ir jo bijo, paaiškinti, kodėl aš visai nebebijau dievo.

Bijoti galima tikro arba įsivaizduoto pavojaus. Religija įvaro žmogui pragaro, kuriuo dievas baudžia nusidėjėlius, baimę. Šiuo metu aš esu tvirtai įsitikinęs, kad dievo nėra, ir stebiuos, kad galėjau taip ilgai tikėti jo buvimu. Kokiais samprotavimais remdamasis

priėjau šią išvadą, — išdėstyta mano raštuose, ypač knygoje "Nenoriu dangaus". Čia nurodysiu tik vieną aplinkybę.

Religija teigia, kad dievas esąs be galo geras. Kitaip negali nė būti: dievas iš tikrųjų turėtų būti visais atžvilgiais tobulas, tad ir be galo geras, teisingas, išmintingas. Tačiau jo sukurtame (pasak religijos) pasaulyje yra daug blogio. Tad, jei dievas leidžia žmonėms girtuokliauti, ištvirkauti ir kits kitą išnaudoti, jei leidžia visoms gyvoms būtybėms kentėti ir žiauriai kovoti už savo būvį, tolydžio tarpusavy piaunantis ir kits kitą naikinant, tai kur dievo gerumas? Pakanka prisiminti karus su jų baisybėmis, su siaubingais nekaltų žmonių kankinimo ir naikinimo fabrikais — antrojo pasaulinio karo koncentracijos lageriais, — ir darosi aišku, kad dievo nėra. Juk dievas negalėtų būti toks negailestingas, neteisingas ir žiaurus.

O jei vis dėlto tikintiesiems atrodo, kad egzistuoja toks dievas ir kad reikia jį tikėti ir garbinti, aš turiu jiems tarti baisesius žodžius: tokio dievo man nereikia! Pripažinti tokio dievo buvimą, reiškia pateisinti tironiją ir neteisybę pasaulyje. Betgi kiekvienas doras ir protingas žmogus protestuoja prieš neteisybę, žiaurumą ir tironiją. Tad ir aš prisidedu prie tokių "protestantų", jeigu jūs, tikintieji, tvirtinate esant tokį tironą-dievą, tai aš jo nepripažįstu. Nenoriu jį garbinti, jam lenktis ir pataikauti, kad jis už tai mane po mirties priimtų į dangų.

Jau jeigu jam patinka ne revoliucionieriai, ne kovotojai už gėrį ir teisingumą pasaulyje, ne tiesūs žmonės, bet pataikūnai, susitaikėliai su blogiu ir neteisybe, — ką gi, tegu jis mane smerkia ir baudžia už tai, kad pasitraukiau iš jo šlovintojų tarpo. Verčiau būti kartu su tokio dievo priešininkais-ateistais, negu su jo šalininkais ir šlovintojais tikinčiaisiais.

Taigi, tariant evangelijos žodžiais, tai "kieta kalba" tikinčiųjų ausims. Bet "kas turi ausis klausyti, tegu klauso". Žinoma, valia jiems piktintis ir sakyti, kad aš net ir prieš mirtį lieku užsispyręs paklydėlis, dievo niekintojas ir piktžodžiautojas. Bet juk reikia vieną kartą dalykus pavadinti jų tikraisiais vardais, reikia iki galo tiesiai ir atvirai išsikalbėti su žmonėmis.

AR PAVYDAS LIGA?

ALGIRDAS PURAS
Medicinos mokslų kandidatas

Kas yra pavydas? "Pavydas — tai baimė, susijusi su noru išlaikyti savo nuosavybę", — sako Dekartas. "Pavydas — tai neapykantos ir meilės mišinys", — tikina Spinoza. O žymus prancūzų filosofas ir rašytojas Larosfukas teigia, kad "pavyde daugiau savimeilės, negu meilės". Priešingai jam, Vilersas nurodo, kad "meilę visuomet lydi pavydas". Tai kas gi tasai pavydas?

Pavydas — tai savotiška aistros pasireiškimo forma. Pavydas būdingas daugeliui žmonių, o ypač — primityvioms asmenybėms. Juk ir gyvuliai pavydi. Žmonės gali įvairiai pavydėti. Vieni pavydi kitiems asmeninės laimės, turto, gabumų, pasisekimo. Vaikas pavydi, matydamas, kai daugiau dėmesio skiriama jaunesniajam broliukui ar sesutei. Moterį kartais apvaldo pavydas, kai pas pažįstamą pamato gražesnę megztuką ar dailesnius batus. Ir vis dėlto plačiausiai pavydas pasireiškia vyro ir žmonos santykiuose... Koks bebūtų pavydas, kaip jis bepasireiškėtų, jis visada susijęs su žmogaus savimeile, jo "ego-aš", nuosavybės jausmu.

Štai keletas pavyzdžių iš praktikos. Ligonis K. pradėjo įtarinėti žmoną, netikėtai pamatęs ją gatvėje su vyriškiu (apie tai ji namuose nepasakojo, nors jis to laukė). Ligonis pradėjo stebėti žmoną namuose. Jam pasidarė "įtartini" jos ir aštuoniolikmečio sūnaus tarpusavio santykiai.

Arba kitas ligonis "įsitikino", kad jo žmona (jie dirbo vienoje gamykloje) darbo metu ištvirkaujanti su keletu vyrų. Norėdamas ją susekti, jis kiekvieną rytą, vietoj darbą dirbęs, užsilipdavo į kilnojamo krano bokštą ir pro žiūronus išsitasas valandas stebėdavo gamyklos teritoriją. Tai atkreipė vadovybės dėmesį, ir netrukus ligonis pateko į psichiatrinę ligoninę.

O vienas ligonis, įtarinėjęs "neištikimą" žmoną, kartą ant jos šlaunies pastebėjo keletą mėlynių. Paprašė pasiaiškinti, iš kur jos. Žmona atsakė, kad susitrenkusi į stalo kampą. Tuomet ligonis nieko nelaukdamas, išmatavo atstumą nuo stalo kampo iki grindų ir sulygino su atstumu nuo mėlynės iki pėdos. Kadangi atstumai neatitiko, jis tuoj pat padarė išvadą, kad mėlynės yra pirštų atspaudai. Kilo didelė pavydo scena.

Sie keli pavyzdžiai gana akivaizdžiai rodo, kokio absurdiškumo kartais pasiekia ligonio teiginiai, jo elgesys. Antra vertus, mes matome, su kokia nenuilstama energija, kokia didžiule emocine įtampa jie stengiasi įrodyti žmonos "neištikimybę".

Liguistas pavydas gali pasireikšti trim laipsniais: įkyriomis, pervertinimo bei kliedėjimo idėjomis.

Kaip susergama liguistu pavydu?

Patologinio pavydo sindromas gali pasireikšti įvairių psichinių susirgimų — šizofrenijos, priešsenatvinės psichozės, organinių galvos smegenų pakankimų (galvos smegenų traumos, aterosklerozės) — atvejais. Tokiais atvejais liguisto pavydo idėjos atsiranda greta kitų, atitinkamam susirgimui būdingų pakitimų.

Tačiau liguistas pavydas gali pasireikšti ir kaip visiškai atskiras susirgimas. Tai vadinamasis paranojinis asmenybės išsivystymas, kuris priklauso psichogeninių susirgimų grupei.

Be charakterio savybių, tam tikrą reikšmę liguistam pavydui atsirasti turi ir besaikis alkoholio vartojimas. Juk daugiau išgėręs žmogus paprastai būna priekabus, ciniškas.

Liguistą pavydą neretai sukelia sunkūs užsitęsę susirgimai, kaip tuberkuliozė, hipertentinė liga, vėžys ir kt., kurie sukelia nepilnavertiškumo jausmą. Tokiais atvejais ligonių argumentacija paprasta: "aš sunkus ligonis, niekam nereikalingas, todėl žmona neištikima, ji juk jauna..."

Taigi, liguistas pavydas atsiranda ne dėl vienos kurios, bet dažniausiai dėl daugelio priežasčių, kurių vieną iš jų išskirti sunku. Atitinkamoje situacijoje kiekviena gali būti svarbi.

Kas dažniau pavydi, vyrai ar moterys? Tuo klausimu nuomonės įvairios. Tačiau visi autoriai sutinka, kad patologinis pavydas dažniau pasireiškia pas vyrus. Kodėl? Jie daugiau vartoja alkoholio. Antra vertus, kaip nurodo lenkų psichiatras Alapinas: "Jau civilizacijos pradžioje daugiau ištikimybės buvo reikalaujama iš moters, o ne iš vyro..." Be to, vyrų pavydas turi didesnę emocinį atspalvį, labiau pasireiškia išorėje. Tuo tarpu moterys, nors ir pavydi, dėl to pergyvena, tačiau tų savo pergyvenimų dažnai ir neparodo. Jos geriau kur nors kamputyje išlies ašarą, tačiau stengsis neparodyti to viešumoje.

Mūsų tyrimų duomenimis, didesnė dalis liguistai pavydžių vyrų patys buvo neištikimi savo žmonoms. Ir nepaisant to, juos persekiojo pavydo kliedesiai. Jie aiškina, kad juos "jaudina, kankina" ne pats "neištikimybės faktas", o tai, kad kažkas kitas naudojami jo žmona, kuri yra jo nuosavybė. Taigi, pavydu susirgti galima ir "nukentėjus" savimeilei...

Gyventi su liguistai pavydžiu asmeniu labai sunku...

Ką daryti, kad nesusirgus liguistu pavydu? Daug pagelbėti gali kova su girtavimu. Tačiau pagrindinė profilaktikos priemonė yra teisingas vaikų auklėjimas, meilė ir pasitikėjimas šeimoje. Vaikai turi augti sveiki ir fiziškai, ir dvasiškai.

KODĖL KYLA TEMPERATŪRA?

D. TAMULEVIČIUTĖ

Stebėjime save ar kitą žmogų, kai šalta. Iš pradžių sustiprėja raumenų tonusas. Vėliau, jei žmogus nejuda, nedirba, jis ima drebtį. Tai trūkčioja raumenys. Raumenims trūkčiojant, juose greitėja medžiagų apykaita, daugiau gaminasi šilumos. Maždaug du trečdalius visos šilumos gamina raumenys, o vieną trečdalį -- vidaus organai: širdis, kepenys, inkstai, kvėpavimo organai, liaukos.

Kaip ši šiluma kūne pasiskirsto? Didžiausią darbą atlieka kraujas. Tekėdamas pro dirbančius raumenis, kepenis, inkstus ir kitus organus, sušyla. Nutekėjęs į kūno paviršių, atiduoda aplinkai šilumą, o ataušęs vėl grįžta į vidaus organus sušilti. Šalta -- odos kraujagyslės susitraukia, sumažina šilumos atidavimą. Karšta -- išsiplėčia. Organizme atsiranda šilumos perteklius, jis šalinamas keliais būdais: vandens išgarinimu, laidumu, spinduliuavimu.

Temperatūrą dažniausiai pakelia patekusios į organizmą kenksmingos bakterijos ar jų išskiriami nuodai (toksinai), kartais virusai, kurie, veikdami organizmą, sutrikdo šilumos reguliavimo centrą. Dėl to sutrinka šilumos gaminimosi ir jos atidavimo aplinkai darni pusiausvyra (šilumos gaminasi žymiai daugiau, negu jos atiduodama aplinkai). Ypač jautrius infekcijai vaikai, todėl jiems dažnai pakyla temperatūra. Tačiau ne visuomet, patekus į organizmą infekcijai, pakyla (arba tik pakyla trumpam) temperatūra. Organizmas, kai į jį patenka infekcija, stengiasi kovoti. Į darbą įsijungia visos apsauginės priemonės: gaminasi daugiau baltųjų kraujo kūnelių ir kitų ląstelių, kurie turi savybę naikinti mikrobus. Be to, organizmas gamina tam tikras medžiagas, kurios žudo mikrobus ir jų išskiriamus nuodus padaro nekenksmingus.

Karščiavimas yra drauge ir apsauginė organizmo reakcija. Ji infekcinių susirgimų metu organizmui nėra kenksminga, nes nesukelia žymių negrįžtamų pakitimų. Tai įrodyta eksperimentais. Atvirksčiai, infekcija, nesukelianti karščiavimo, organizmą išsekina labiau.

Pakilti temperatūra gali ir dėl kitų priežasčių: nuo išvirkšto į organizmą svetimo baltymo, yrant organizme baltyminėms struktūroms, stipriai susižeidus, išsiliejus kraujui į smegenis, esant galvos traumai. Kartais temperatūra pakyla smarkiai susijaudinus, nuo kai kurių nervų ir psichinių ligų, sutrikus endokrinių liaukų veiklai. Temperatūrą gali padidinti ir kai kurie vaistai (adrenalinas, kofeinas, fenaminas ir kiti), kurie dirgina šilumos reguliavimo centrą.

Taigi, pakilus temperatūrai, nereikia skubėti vartoti temperatūrą mažinančius vaistus, ypač sulfanilamidinius preparatus ar antibiotikus, nes pastariesiems preparatams būna jautrių žmonių. Šie vaistai gali sukelti nepageidaujamą poveikį. Be to, juos vartojant, išsivysto jiems atsparios mikrobo formos, liga keičia tėkmę. Dabar jau vis dažniau kalbama apie plaučių uždegimą, dizenteriją ir kitus susirgimus, kurių nebelydi temperatūros pakilimas. Temperatūrai mažinti vartojant tokius vaistus, kaip piramidoną (amidopiriną), analginą, reopiriną, taip pat reikia būti atsargiems, nes jie turi ypatybę mažinti baltųjų kraujo kūnelių gamybą.

Pasitaiko, kad, ir ilgesnį laiką pavartojus temperatūrą mažinančius vaistus, ji tebesilaiko arba sumažėjus vėl pakyla. Tai rodo, kad organizme vyksta žymūs pakitimai, kurie trikdo šilumos reguliavimo mechanizmą. Čia, matyt, reikalingos kitos priemonės, kiti vaistai. Todėl, pakilus temperatūrai ar sukarščiavus, būtina kreiptis į gydytoją, kuris išaiškina karščiavimo priežastį ir paskirs tinkamą gydymą. Jei temperatūra labai aukšta, ligonį reikia būtinau paguldyti, galima duoti aspirino ir būtinau iškviešti gydytoją.

Kūno temperatūra gali būti ir sumažėjusi. Tai dažniausiai pasitaiko, sergant sunkiomis vidaus ligomis, apsinuodijus kai kuriais nuodais, labai nukraujavus, esant kraujotakos nepakankamumui. Tokiais atvejais taip pat reikia kreiptis į gydytoją.

AR ŽINOTE, KAD...

* Mokslui yra žinomi atvejai, kai nuo piktybinių navikų būdavo išgyjama savaime. Vadinasi, gamtoje egzistuoja ir priešvėžinis imunitetas. Naujaisi eksperimentai su gyvuliais tai patvirtino.

* Kai kurios Rytų Afrikos gentys saugo paslaptis skiepy, veikiančių prieš nuodingųjų gyvačių įkandimą.

* Pakistane siaučiančios choleros židiniuose buvo panaudotas JAV sukurtas naujas srovinis švirkštas be adatos. Juo vidutinės kvalifikacijos medicinos darbuotojai galėjo padaryti per dieną vidutiniškai 6759 įšvirkštumus. Tuo tarpu paprastu instrumentu padaroma tik 100 įšvirkštimų.

* Iki šešių mėnesių amžiaus vaikai yra atsparūs daugeliui infekcinių ligų — juos saugo imunitetas, gautas iš motinos.

* Beveik visi žmonės, turėdami 20—25 metus, pasidaro atsparūs poliomielitui. Tai reiškia, kad visi jie savo gyvenime turėjo kontaktą su šios ligos sukėlėju. Kitaip jie nebūtų įgiję imuniteto.

LLD veiksmai

Pradėdami naujuosius 1968 metus, pagvildenkime savo sąžines. Ar kiekvienas mūsų esame padirbėjęs savo Draugijai tiek, kiek galėjome? Tikiu, kad ne vienam sąžinė teisingai atsakys: "Ne".

Joks Centro Komitetas nenuvers kalnų, jeigu kartu nedirbs ir eiliniai nariai. Mes galime raginti, mes galime duoti sumanymų, bet kas iš jų, jeigu nebus kam juos įvykdyti.

Taigi, mieli nariai, dirbkime visi išvien. Tegul mūsų LLD auga ir klesti!

* * * * *

Iš 1967 metų darbuotės galime pasakyti tiek, kad ten, kur dirbome, turėjome ir gerų rezultatų. Svarbiausia, lankykime susirinkimus kiekvieną mėnesį. Čia tai ir prasideda judėjimas ir veikla.

Kuopų valdybos turėtų stengtis susirinkimus padaryti įdomiais. Kodėl kiekviename susirinkime nepakelti kokio nors klausimo LLD gerovei?

Štai, kad ir apie naujas knygas — paskirkime vieną-du narius pakalbėti apie knygas. Tegul nariai padiskutuoja. Praneškite Centro Komitetui savo kuopos narių nuomonės. Tas pagalbės komitetui pasirinkti knygų ateičiai, ir tuo, pačiu kartu paskatins narius skaityti knygas.

Kitas svarbus klausimas, tai "Šviesos" turinys. Ar nariams patinka "Šviesa" tokia, kokia dabar išeina? Kokiomis temomis, narių manymu, turėtų būti daugiau rašoma? Kokių raštų nariai pasigenda? Kokių turime per daug? Kas bloga? Kas gera?

Už pastabas "Šviesos" redakcija ir Centro Komitetas būsime labai dėkingi.

* * * * *

Nieks judėjimo taip nepagyvina kaip pobūviai, parengimai. Čia galima gauti naujų narių, padrąsinti veiklai senuosius, pratur-

tinti taip kuopų, taip ir Centro išdus. Žinote, kad vien tik narinėmis duoklėmis Centras nedaug tegalėtų nuveikti. Kiekviena kuopa turi pasistengti finansiniai prisidėti prie Draugijos labo pakėlimo. O geriausias būdas, tai suruošti kokį nors pobūvį specialiai tam reikalui.

* * * * *

Per daugelį metų nesimačius, man buvo ypatingai malonu susitikti su Yucaipos ir Los Angeles, Kalifornijoje, draugais. Noriu tikėti, kad mūsų susitikimas ir pasikalbėjimas suteikė visiems gero. Po šių pasikalbėjimų aš tikrai pagyvėjau.

Gaila, kad negalėjau nuvykti į San Francisco ir Oakland, kur mūsų kuopos taip gražiai gyvuoja. Bet buvo malonu Draugijos reikalais pasikalbėti su K. Karosiene jos atsilankymo New Yorke proga, kai ji grįžo iš Washingtono, kur su delegacija buvo atvykusi į Moterų Taikos Demonstraciją sausio 15 ir 16 dd.

* * * * *

Moters Dienos (Kovo Aštuntosios) proga sveikiname visas mūsų darbščiasias nares. Tikiu, kad šią moterų šventę kuopos gražiai atžymės ir tuo pagerbs savo nares ir viso pasaulio moteris.

Tegul mūsų obalsis susilieja su viso pasaulio pažangiųjų moterų šūkiu: MES TROKŠTAME TAIKOS! TEGUL ŠIE METAI VISAME PASAULYJE MUMS ATNEŠA TAIKĄ! ŠALYN KARAI!

* * * * *

Taigi, tegul ateinantieji mėnesiai ir mūsų Draugijai atneša daug gero! O to bus galima pasiekti, tik mums visiems dirbant.

IEVA MIZARIENĖ,
Centro sekretorė